

Využití volného času u žáků 2. stupně základních škol

Hana Kolaříková, DiS.

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Hana Kolaříková, DiS.
Osobní číslo:	H18223
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Využití volného času u žáků 2. stupně základních škol

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti volného času, mimoškolní výchovy a zájmového vzdělávání dětí a mládeže.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

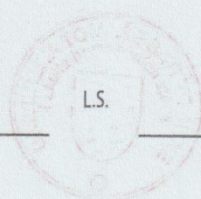
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ, 2008. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HOFBAUER, Břetislav, 2004. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- JANIŠ, Kamil, 2009. Úvod do problematiky volného času. Opava: Slezská univerzita v Opavě. ISBN 978-80-7248-530-7.
- PÁVKOVÁ, Jiřina et al., 2002. Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Iva Staňková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 26. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 21.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před

konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o pisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není -li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není -li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá využitím volného času u žáků 2. stupně základních škol. Teoretická část vymezuje v první kapitole pojem volný čas, jeho vývoj i funkce. Dále se práce zaměřuje na výchovu ve volném čase a zařízení pro volnočasové aktivity. Poslední kapitola popisuje vývojové období dospívání a jeho rizika v kontextu volného času. Praktická část této práce se zabývá kvantitativním výzkumem, který byl proveden formou dotazníkového šetření. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jak žáci na 2. stupni základních škol využívají svůj organizovaný volný čas a jaká zařízení pro organizované volnočasové aktivity navštěvují. Další částí výzkumu bylo zjistit, jestli všichni mají možnost se těchto aktivit zúčastňovat a jak jsou s nimi spokojeni. Výzkum také sledoval, jak žáci tráví svůj neorganizovaný volný čas. Výsledky výzkumu jsou uvedeny v závěrečném shrnutí.

Klíčová slova: volný čas, výchova ve volném čase, volnočasové aktivity, zařízení pro zájmové vzdělávání, období pubescence, rizika pubescentů ve volném čase

ABSTRACT

This bachelor thesis is concerned with the use of leisure time by pupils of the upper primary schools. The theoretical part in the first chapter defines the concept of leisure time, its development and function. Furthermore, the work focuses on education in leisure time and facilities for leisure activities. The last chapter describes the developmental period of adolescence and its risks in the context of leisure time. The practical part of this work is concerned with quantitative research, which was conducted through a questionnaire survey. The aim of this research was to find out how pupils at the upper primary schools use their organized leisure time and what facilities they visit for organized leisure activities. Another part of the research was also to find out if everyone has the opportunity to participate in these activities and how they are satisfied with them. The research also tracked how pupils spend their unorganized leisure time. The results of the research are listed in the final summary.

Keywords: leisure time, leisure education, leisure activities, facilities for hobby education, period of pubescence, risks of pubescents in leisure time

Chtěla bych poděkovat paní PhDr. Ivě Staňkové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady, trpělivost a vstřícnost při zpracovávání mé bakalářské práce.

„Volný čas dětí a mládeže je prospěšný tehdy, když je jeho určitá část organizována.“

(Vážanský)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA VOLNÉHO ČASU	12
1.1 POJEM VOLNÝ ČAS, JEHO FORMY A ASPEKTY	12
1.1.1 Formy trávení volného času	14
1.1.2 Aspekty volného času	15
1.2 VÝVOJOVÝ POHLED NA VOLNÝ ČAS.....	16
1.3 FUNKCE VOLNÉHO ČASU	19
2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE	21
2.1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	21
2.2 FUNKCE VÝCHOVY VE VOLNÉM ČASE	23
2.3 CÍLE, PODMÍNKY A PROSTŘEDKY VÝCHOVY VE VOLNÉM ČASE A POŽADAVKY NA JEJÍ REALIZACI.....	25
2.3.1 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase.....	25
2.3.2 Požadavky na realizaci výchovy ve volném čase	26
2.4 INSTITUCE PRO VÝCHOVU VE VOLNÉM ČASE	27
2.4.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	27
2.4.2 Další volnočasové instituce.....	29
3 VOLNÝ ČAS ŽÁKŮ STŘEDNÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	32
3.1 OBDOBÍ PUBESCENCE	32
3.1.1 Fyzické změny v pubescenci.....	32
3.1.2 Psychické změny v pubescenci	33
3.1.3 Socializace v dospívání	34
3.2 ČINITELÉ OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS PUBESCENTŮ	35
3.2.1 Rodina	35
3.2.2 Vrstevnické skupiny.....	35
3.2.3 Školská a mimoškolská volnočasová zařízení	36
3.2.4 Média.....	36
3.3 PROBLEMATIKA VOLNÉHO ČASU U PUBESCENTŮ	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	41
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
4.2 CÍL VÝZKUMU	42
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	42
4.4 STANOVENÍ HYPOTÉZ	42
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	43

4.6	METODA SBĚRU DAT	43
4.7	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	44
5	ANALÝZA DAT	45
5.1	ZÁKLADNÍ ÚDAJE O RESPONDENTECH	45
5.2	ANALÝZA DAT TÝKAJÍCÍ SE TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU RESPONDENTŮ	46
5.2.1	Organizovaný volný čas respondentů	46
5.2.2	Neorganizovaný volný čas respondentů.....	52
5.2.3	Místo trávení organizovaného i neorganizovaného volného času	54
5.2.4	Osoby pro trávení volného času	56
5.2.5	Rizika trávení volného času	57
5.3	TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ	60
6	INTERPRETACE DAT	65
7	SHRNUTÍ.....	72
7.1	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	73
ZÁVĚR		74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		75
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		78
SEZNAM GRAFŮ		79
SEZNAM TABULEK.....		80
SEZNAM PŘÍLOH.....		81

ÚVOD

Bakalářskou práci na téma „Využití volného času u žáků 2. stupně základních škol“ jsem zvolila z důvodu, že zkoumání smysluplného využití volného času u dospívajících je v dnešní době stále aktuální, a to zejména z důvodu prevence rizikového chování. Proto považuji za důležité se této problematice věnovat.

Kvalitní využití volného času hraje důležitou roli při formování osobnosti dítěte a mládeže. Umožňuje získávat další vědomosti, zkušenosti, poznání i přirozený talent. Volný čas se také podílí na ovlivňování fyzického a psychického stavu dítěte i jeho pocitu životní pohody. Největší vliv na způsob trávení volného času dětí mají rodiče, kteří by je měli vést k jeho aktivnímu trávení. Významnou úlohu také sehrává prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Pro smysluplné trávení volného času dětí a mládeže je zejména důležitá široká nabídka různých aktivit, kterou poskytují volnočasové i jiné organizace včetně různých spontánních činností. Pokud není volný čas dobře využit, mohou někteří jedinci vyhledávat jiné aktivity, které jsou často společensky nežádoucí a mohou vést k rizikovému chování. Z tohoto důvodu je nutné volný čas dětí a mládeže pedagogicky ovlivňovat, což je úkolem nejen pedagogiky volného času, ale i sociální pedagogiky, do které problematika volného času zcela patří. Proto má společnost velký zájem na tom, aby trávení volného času dětí a mládeže bylo efektivní a smysluplné.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části vymezíme pojem volný čas, jeho vývoj i funkce. Zaměříme se také na výchovu ve volném čase a představíme nejznámější zařízení pro volnočasové aktivity. Popíšeme i vývojové období dospívání a jeho rizika v kontextu volného času.

V praktické části se budeme zabývat kvantitativním výzkumem, který bude proveden formou dotazníkového šetření. Cílem práce bude zjistit, jak žáci 2. stupně základních škol tráví svůj volný čas, jaká zařízení pro organizované volnočasové aktivity navštěvují, jestli mají všichni možnost se těchto aktivit zúčastňovat a jsou s nimi spokojeni. Budeme také zjišťovat, jak žáci tráví svůj neorganizovaný volný čas, jestli preferují jeho aktivní nebo pasivní formu trávení. Výsledky, které uvedeme v závěrečném shrnutí, mohou přispět ke zlepšení nabídky kroužků v zařízeních pro volnočasové aktivity.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA VOLNÉHO ČASU

Volný čas je významnou oblastí v životě člověka. Jeho problematikou se zabývá mnoho autorů ve svých odborných publikacích a je také předmětem různých výzkumů. V této první kapitole bakalářské práce budeme definovat pojem volný čas, vymežíme jeho formy i aspekty. Zaměříme se také na vývoj a funkce volného času.

1.1 Pojem volný čas, jeho formy a aspekty

Pojem **volný čas** můžeme charakterizovat mnoha způsoby. Hájek, Hofbauer a Pávková (2008, s.10-11) uvádí, že volný čas je část lidského života, která je vymezená mezi časem pracovním (školní docházka, pracovní proces) a tzv. časem vázaným, který zahrnuje fyziologické potřeby člověka (jídlo, osobní hygienu, spánek), provoz domácnosti, chod rodiny, péči o děti a další potřebné mimopracovní povinnosti. Člověk má ve svém volném čase k dispozici činnosti sebeurčující a sebevytvářející jako je odpočinek a zábava, rozvoj zájmové oblasti, zlepšení kvalifikace a účast na veřejném životě. Někdy může být uplatňován tzv. čas polovolný, kde řadíme činnosti, které jsou na pomezí času pracovního (povinného) a času vázaného. Patří zde aktivity, které přináší radost a zároveň i praktický užitek (zahrádkaření, ruční práce, kutilství). Podle Pávkové et al. (2002, s. 13) je volný čas doba, kdy si můžeme svobodně vybírat činnosti, které nám poskytují pocit uspokojení a uvolnění, vykonávat je dobrovolně a s radostí.

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008, s. 66) dále vymezují volný čas jako „*opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil*“. Definiují volný čas v negativním pojetí jako čas, který zbývá po splnění určitých povinností. V pozitivním pojetí jej popisují jako čas, který má jedinec sám pro sebe a může s ním svobodně nakládat.

Volný čas může být definován i jako čas, „*kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život*“. (Hofbauer, 2004, s. 13) Někdy je vymezen jako čas, který nám zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností – jedná se o tzv. zbytkovou teorii volného času. Přesněji bychom mohli popsat volný čas jako činnost, do níž jedinec vstupuje s určitým očekáváním a účastní se jí na základě svobodného rozhodnutí. Tato činnost přináší příjemné zážitky a uspokojení. (Hofbauer, 2004, s. 13)

Významný francouzský sociolog Joffre Dumazedier (in Knotová, 2011, s. 28), který se začal zabývat studiem volného času, vymezuje volný čas jako souhrn činností, které člověk

může vykonávat zcela dobrovolně za účelem odpočinku, zábavy, kreativity a rozvinutí svých znalostí. Dumazedier pokládá za základní rysy volného času: „*osvobození od institucionálních povinností, nezainteresovanost a hedonismus*“. (Knotová, 2011, s. 28)

Činnosti, prováděné ve volném čase, rozdělil do čtyř základních oblastí:

- první skupina zahrnuje činnosti pololukrativní, které jsou položištného charakteru, např. rybolov pro zisk, malá pomoc sousedům, placená činnost ve spolku,
- druhá skupina obsahuje činnosti poloužitkové a polorekreační, které jsou vykonávány na vlastním pozemku a v domácnosti, např. zahrádkaření, kutilství, chovatelství,
- třetí skupinou jsou činnosti polovýchovné a polozábavné, které mají souvislost s rodinou jako např. hry a četba dětem, rodinné výlety,
- čtvrtá skupina vytváří činnosti pro vlastní potěšení, které jsou určené pro členy rodiny, přátele, spolky, např. rekreační sport, četba, činnosti v klubu. (Knotová, 2011, s. 28)

Nahrstedt, představitel německé pedagogiky volného času, rozděluje volný čas na „*čas spánku*“ a „*čas bdělosti*“. Čas bdělosti rozčleňuje na „*pracovní dobu a volný čas*“. (Knotová, 2011, s. 43)

Knotová (2011, s. 32) uvádí vlastní vymezení volného času: tento čas označuje prostorem, který je naplněn aktivitami ve smyslu svobodného rozhodování a činnostmi, které jsou voleny na základě hodnot, individuálních potřeb a zájmů. Pro volný čas je charakteristická tzv. „*možnost pružného časového režimu*“. Volný čas spatřuje jako příležitost k občanské participaci.

Volný čas dětí a mládeže má své určité zvláštnosti. Od volného času dospělých se liší např. svým obsahem, rozsahem, nutností pedagogického ovlivňování a mírou samostatnosti a závislosti. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 66) Děti mají více volného času než dospělí. Z výchovných důvodů je důležité tento čas pedagogicky ovlivňovat. Děti postrádají dostatek znalostí a zkušeností, neorientují se dobře ve všech oblastech zájmových činností. Potřebují, aby vedení jejich volného času bylo citlivé a nenásilné, nabídka aktivit pestrá a přitažlivá a zároveň aby účast na těchto činnostech byla dobrovolná. Míra samostatnosti je závislá na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na rodinném prostředí a charakteru výchovy. (Pávková et al., 2002, s. 13-14)

1.1.1 Formy trávení volného času

Volný čas můžeme rozdělit na organizovaný a neorganizovaný, dále na aktivní a pasivní způsob jeho trávení.

Základ pro správné využití volného času jedince dává rodina. Děti přebírají životní styl rodičů i způsoby trávení volného času. Na děti ovšem mohou působit i jiné vlivy jako je škola, vrstevníci, kamarádi, sousedé, hromadné sdělovací prostředky. (Pávková et al., 2002, s. 10) Trávení volného času dětí a mládeže může být realizováno formou:

- **Organizovanou** – nabídka přichází od určité formální organizace nebo instituce. Pokud vyhovuje zájmům a potřebám jedince nebo skupiny, zvolí si ji na základě svobodného rozhodnutí. Prostřednictvím organizované formy je možné efektivně realizovat převážně všechny volnočasové aktivity a smysluplně využívat volný čas. (Čertík, Fišerová, 2009, s. 11)
- **Neorganizovanou** – volný čas představuje individuální aktivity jedince, které se neuskutečňují v žádné zájmové organizaci nebo instituci. Patří sem například pobyt venku s kamarády, sportování mimo kroužky, různé hry na počítači, mobilu nebo chatování na internetu, poslech hudby, návštěva kina, divadla, sledování televize. V tomto neorganizovaném volném čase může ale docházet k vážnému ohrožení dětí jako jsou např. úrazy, agresivní chování, kyberšikana, krádeže, požívání návykových látek. (Pávková et al., 2002, s. 10)

Hofbauer (2004, s. 21) definuje volnočasové aktivity podle míry organizovanosti volného času takto: **zájmová činnost pravidelná** – uskutečňuje se pravidelně po celý rok, vede ji kvalifikovaný pedagog. Zahrnujeme zde různé zájmové útvary (kroužky, oddíly, kluby, umělecké soubory, různé kurzy). Cílem je získání nových vědomostí, dovedností a kladného vztahu k předmětu zájmu. **Zájmová činnost příležitostná** – je řízena pedagogem a má určité časové vymezení. Patří zde organizované, jednorázové i opakující se vzdělávací, oddechové i rekreační činnosti jako např. sportovní turnaje a závody, koncerty, přednášky a poznávací soutěže, výlety, exkurze, divadelní představení, příměstské tábory. **Spontánní činnost** – je nepřímo pedagogicky ovlivňována, pokud je stanoven pedagog vystupuje zde jako motivující činitel a současně zajišťuje bezpečnost dětí. Spontánní aktivity se mohou uskutečňovat např. na volně přístupných sportovištích školských zařízení, v přírodním prostředí, v knihovnách nebo hernách. Jsou přístupné pro všechny zájemce.

Aktivní forma trávení volného času zahrnuje „*manuální, fyzické, kulturní, intelektuální a sociální činnosti*“. Aktivní forma musí splňovat určité funkce jako je kladný přístup jedince k provádění těchto činností, kompenzace jednotvárné aktivity a vytváření zdravého životního stylu. (Čertík, Fišerová, 2009, s. 14-15) U dětí a mládeže rozlišujeme tyto formy činností:

- fyzická aktivita realizovaná prostřednictvím organizované a neorganizované tělovýchovy a sportu,
- zájmová činnost uskutečňovaná ve výtvarných, hudebních, přírodovědeckých, technických kroužcích apod.,
- pohybová aktivita venku jako např. turistika, práce na zahradě,
- společenská činnost uskutečňovaná společně s pohybovou aktivitou na čerstvém vzduchu,
- zábavné činnosti eliminující duševní napětí a přispívající k osobnostnímu rozvoji.

Aktivní trávení volného času pozitivně přispívá ke zdravému životnímu stylu a prevenci rizikového chování dětí a mládeže. (MŠMT, ©2002)

Pasivní forma trávení volného času, která v současné době stále narůstá, zahrnuje zejména: sledování televize, činnosti na počítači nebo mobilu (hraní počítačových her, chatování, surfování po internetu), poslech hudby, četba časopisů a zábavné literatury, pasivní odpočinek, vasedávání v restauracích, bezúčelné bloudění po ulicích nebo pobyt v parcích. (Čertík, Fišerová, 2009, s. 11; MŠMT, ©2002)

1.1.2 Aspekty volného času

Na problematiku volného času můžeme nahlížet z několika hledisek, které se navzájem prolínají a ovlivňují. Pávková et al. (2002, s. 15-17) uvádí tyto různé aspekty volného času: Z **ekonomického hlediska** je pokládáno za důležité nejen kolik financí společnost do zařízení pro volný čas investuje, ale zda se vložené náklady alespoň částečně vrátí. Volný čas se stal odvětvím, které je využíváno pro výchovnou, vzdělávací a komerční činnost. Problémem průmyslu volného času je ale skutečnost, že často rezignuje na vzdělávací a výchovné cíle a upřednostňuje prosperitu a zisk.

Hledisko **sociologické** a **sociálně psychologické** sleduje, jak volnočasové aktivity přispívají k utváření a kultivování mezilidských vztahů. Na využívání volného času u dětí

má významný vliv rodina, kde jedinec získává nejen pozitivní, ale i negativní vzory. Rodiny, které z různých důvodů neplní svoji výchovnou funkci, nemají většinou zájem, jak jejich dítě volný čas tráví. Tento nedostatek částečně mohou zajistit školy a další výchovná zařízení prostřednictvím kvalifikovaného pedagogického vedení.

Politické hledisko představuje, do jaké míry bude stát zasahovat do volnočasových činností, jak bude prováděna školská politika a zda bude věnována dostatečná pozornost zařízením pro volný čas dětí a mládeže.

Zdravotně-hygienické hledisko sleduje, jak prostřednictvím dobře využitého volného času lze podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj jedince. Zkoumá se zejména uspořádání režimu dne, hygiena prostředí, sociálních vztahů i duševního života. Smysluplné využívání volného času působí pozitivně na zdravotní stav člověka.

Pedagogické a psychologické hledisko je zaměřeno na věkové i individuální zvláštnosti. Činnosti ve volném čase, které jsou dobrovolně a pedagogicky ovlivňované, jsou vhodnou příležitostí pro rozvoj osobnosti, tělesných a duševních vlastností i sociálních vztahů. (Pávková et al., 2002, s. 15-17)

1.2 Vývojový pohled na volný čas

„Volným časem lidé disponovali v každé historické době, ovšem rozsah volného času a hodnocení jeho významu se proměňovalo současně se změnami materiálních a sociokulturních podmínek života“. (Knotová, 2011, s. 9)

Historie volného času ve společenských vědách začíná, podle Knotové (2011, s. 34-36), od **období antiky**. První poznatky o způsobu trávení volného času nacházíme ve starověkém Řecku, kde jako jeden z prvních vymezil volný čas Aristoteles. Ve svém díle *Etika Nikomachova* zkoumal vztah práce a disponibilní doby. Aristoteles nespojoval volný čas s nieneděláním, ale chápal jej jako čas k filozofickému rozjímání, diskusím, poslechu hudby a četbě poezie. Platón ve svých *Zákonech* ukazuje rozdíl mezi pracovním časem a volným časem, který považoval za významný v životě člověka.

Ve středověku získává dominující postavení v evropské společnosti křesťanství. Velký vliv na rozhodování měla katolická církev a určovala i nové pojetí volného času, který byl vnímán jen jako prostor k oddechu po práci a pro rozjímání s Bohem. Změna v tomto pojetí volného času nastala až od 16. století, kdy protestantská církev každému ukládá pracovat a nesouhlasí s rozjímavým životem. V **období renesance** se objevuje nový názor na volný čas zejména v dílech sociálních utopistů. Anglický politik Thomas More vytvořil

ve svém díle Utopie nové vnímání volného času, kdy každý může tento čas využít dle vlastního rozhodnutí. (Knotová, 2011, s. 9-10)

S nástupem kapitalismu a průmyslové revoluce v Evropě se důležitým ukazatelem stává proměna hodnoty práce a hodnoty volného času. Rozvoj průmyslu si vyžadoval značné množství pracovníků a postupně se většina populace ze zemědělství přesunula do průmyslové výroby. Jak uvádí německý sociolog Prahl (Knotová, 2011, s. 10), v první polovině 19. století pracovali dělníci okolo 90 hodin týdně. Volný čas v této době využívaly jen vyšší a vládnoucí vrstvy. (Knotová, 2011, s. 36) S rozvojem moderního strojového průmyslu v 19. století a také úsilím dělnictva se pracovní doba začala zkracovat. Postupně tak bylo možné získat čas nejen na odpočinek a regeneraci, ale i na rozvoj zájmů, vzdělávání a veřejnou činnost. Začínají se objevovat různé aktivity např. vzdělávací, divadelní, hudební, tělovýchovné i turistické včetně pořádání různých shromáždění a slavností. Začaly vznikat dělnické domy, kluby, odborové, sociální, zájmové i politické organizace. Jednou z významných organizací vzniklé v polovině 19. století v Anglii byla YMCA a YWCA – Sdružení mladých křesťanských mužů a žen. Jejím hlavním úkolem bylo udržení křesťanských hodnot a dobré využití volného času. Působení této organizace je mezinárodní a přetrvává i v současné době. (Pávková et al., 2002, s. 21) V roce 1862 byla v českých zemích založena Miroslavem Tyršem tělovýchovná organizace Sokol. Jejím posláním bylo rozvíjení tělesné zdatnosti i podpora vlastenectví obyvatel českých zemí v tehdejší Rakouské monarchii. Sokolovny, které byly pro tělovýchovné činnosti budovány na celém českém území, slouží i v současnosti k různým sportovním aktivitám. (Janiš, 2009, s. 9)

Na počátku 20. století vznikala další sdružení, zaměřená na děti a mládež, a to zejména v západoevropských zemích, a teprve později ve střední a východní Evropě. Americkým spisovatelem Setonem bylo založeno celosvětové hnutí mladých lidí, kterému dal název „*woodcraft (volně přeloženo – znalost lesa či lesní moudrost)*“. (Janiš, 2009, s. 9) Souběžně s tímto sdružením založil anglický generál Baden-Powell hnutí skauting, které učilo pěstovat vztah dětí a mládeže k přírodě, táboření, sportu a hrám. Přispívalo také k výchově, družnosti a sebekázní. Počátkem 20. století zakládá Antonín František Svojsík, inspirovaný generálem Baden-Powelem, skauting v českých zemích. V roce 1914 je toto hnutí přejmenováno na spolek Junák a později založena jeho dívčí větev. (Janiš, 2009, s. 10) Činnost tohoto spolku byla několikrát zakázána, zejména v době 2. světové války a v období normalizace. Teprve po roce 1990 Junák znovu zahajuje svou činnost, která

přetrvává až do současnosti. (petkapraha.cz) Ve dvacátých až třicátých letech 20. století zaznamenáváme vznik dvou základních modelů uspořádání volného času dětí a mládeže. V zemích západní Evropy např. ve Francii, rozvíjely svou činnost domy mládeže a kultury, prázdninové kolonie i letní tábory dětí a mládeže. V Německu se k tomuto období datují počátky pedagogiky volného času. Druhý základní model představuje sdružení a zařízení volného času dětí a mládeže v Sovětském svazu. Také v naší zemi vznikala různá sdružení a docházelo k budování zařízení pro tělovýchovu, sport a turistiku. Po skončení druhé světové války pokračují činnosti ve sdruženích a vznikají nové zájmové aktivity. V Československu se rozšiřuje působnost domů pionýrů i na dospívající mládež. Při školách byly zřizovány pro děti zaměstnaných rodičů školní družiny a školní kluby. Vznikaly také lidové školy umění, dnes pod názvem základní umělecké školy. **V období sedmdesátých a osmdesátých let 20. století** dochází v západoevropských zemích k nárůstu problémů u mladé generace z důvodů krize v rodině, xenofobie, agresivity a závislosti na drogách. Tyto negativní jevy přispěly ke snížení zájmu o členství ve sdruženích a zařízeních pro volný čas. Naopak ve střední a východní Evropě se v této době rozšiřují zařízení pro zájmové vzdělávání i dětské prázdninové tábory. **V devadesátých letech 20. století** vlivem politických přeměn ve střední a východní Evropě dochází k zásadním změnám v pojetí volného času dětí a mládeže. Zaniká bipolarita uspořádání, rozšiřují se mezinárodní kontakty. Zařízení pro volný čas dětí a mládeže začala přijímat nové společenské podmínky své existence a činnosti. V Československu se obnovují různá sdružení jako například Junák, YMCA, YWCA, náboženská sdružení, Česká tábornická unie. Vznikají také nové zájmové organizace (Duha, AMAVET). Školní družiny, kluby a základní umělecké školy pokračují ve svých činnostech, domy pionýrů a mládeže mění název na domy dětí a mládeže, rozšiřují se střediska pro volný čas. Nadále se rozvíjí zájmová činnost pravidelná, příležitostná i prázdninová. (Pávková et al., 2002, s. 22-27)

Trendem **v současnosti**, jak uvádí Bendl (2015, s. 150-152) je snaha nabídku volnočasových aktivit stále rozšiřovat. Předpokladem k tomu je nejen pestrá síť stávajících zařízení, ale i vznik nových subjektů, zaměřujících se na ty volnočasové aktivity, kde zatím nabídka není uspokojivá. Je také důležité zajistit dostupnost těchto aktivit pro všechny zájemce. Neboť jak se zmiňuje Mühlpachr (2008, s. 21) „*síť zájmových aktivit je velmi nerovnoměrně rozložena v jednotlivých územních celcích a stává se nedostupná pro některé jedince, byť se o činnost zajímají. Tato dostupnost se zmenšuje v důsledku úsporných opatření v oblasti spojů hromadné dopravy a zvyšujících se finančních nákladů*

na její používání. Bariéry v zapojování do zájmové činnosti zasahují jedince, kde rodiny jsou ekonomicky slabé“.

Při trávení volného času mají děti v současné době zvýšený zájem o nabídku spontánních činností na úkor pravidelných organizovaných volnočasových aktivit. Za tím účelem školská zařízení rozšiřují nabídku těchto aktivit a více jsou zřizovány i volné kluby nebo nízkoprahová zařízení. V rámci pedagogického ovlivňování volného času jsou uplatňovány některé výchovné postupy jako např. **animace**, která je významná hlavně v souvislosti se změnou výchovných stylů v rodině a ve škole. Vyznačuje se zejména nedirektivností a povzbuzováním vlastní aktivity vychovávaných. S tímto výchovným postupem má souvislost i **participace**, tedy podílení se na stanovení programů aktivit. Velkým přínosem v oblasti výchovy se stala **výchova zážitkem**. Jedná se o znovuobjevený výchovný směr, který spočívá ve vzájemné pomoci, pochopení, spolupráci i v rozvíjení empatie. Tyto zážitkové aktivity přispívají k celkovému osobnostnímu rozvoji, působí na fyzickou, rozumovou, citovou i sociální složku osobnosti. (Bendl, 2015, s. 150-151) V naší zemi poskytovala tyto aktivity tzv. Lipnická škola. Její účastníci absolvovali náročné pobyty v přírodě spojené s překonáváním různých překážek. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 175)

1.3 Funkce volného času

Funkce volného času charakterizuje více autorů. Komplexně definuje funkce a možnosti volného času německý pedagog Horst W. Opaschowski (in Hofbauer, 2004, s. 14-15), který je vymezuje jako:

- **rekreaci** (odpočinek, relaxace, regenerace),
- **kompensaci** (eliminace frustrací, vyrovnání nedostatků),
- **výchovu a další vzdělávání** (potřeba poznání a další učení),
- **kontemplaci** (hledání smyslu života, potřeba klidu a rozjímání),
- **komunikaci** (potřeba sociálních kontaktů, sdělování, družnosti),
- **participaci** (podílení se na aktivitách ve společnosti, potřeba angažovanosti),
- **integraci** (potřeba kolektivních vztahů, sociálního bezpečí a stability v rodině),
- **enkulturaci** (účast na kulturním životě, potřeba kreativního rozvoje, prosazování vlastních myšlenek).

Hofbauer dále (2004, s. 15) uvádí, že „české oficiální dokumenty za funkce volného času pokládají relaxaci, regeneraci, kompenzaci, sociální prevenci a výchovu“.

Francouzský sociolog Dumazedier (in Knotová, 2011, s. 33) rozlišuje tři vzájemně se prolínající funkce volného času:

- **Odpočinek** – volný čas má být prostředkem k zotavení, obnovení pracovní síly a regenerace organismu.
- **Rozptýlení** – volný čas poskytuje činnosti, které nás baví a vytváří pocit uspokojení.
- **Rozvoj** – volný čas rozvíjí osobnost jedince také prostřednictvím aktivit v kulturních a společenských sdruženích.

Roger Sue, další francouzský sociolog, uvádí tyto funkce volného času: psychosociologickou (relaxace, zábava), terapeutickou (zdravotní aspekty, prevence různých chorob), sociální (socializace v různých prostředích, vztah k sociální skupině) a ekonomickou (pozitivní vliv na profesní uplatnění jedince, výdaje účastníků určené pro volnočasové aktivity). (Hofbauer, 2004, s. 14)

Jednotlivé obsahy uváděných funkcí se vzájemně prolínají. Všechna tato členění pokládáme za teoretická, neboť při naplňování volného času ve skutečnosti a při konkrétních volnočasových činnostech se jednotlivé funkce vzájemně doplňují nebo nahrazují. (Knotová, 2011, s. 34)

2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE

Bendl (2015, s. 121) uvádí, že „*výchova ve volném čase je jednou ze specifických výchovných oblastí a má své zvláštnosti*“. Výchova ve volném čase je realizována prostřednictvím různorodých činností nejen odpočinkového, zábavného a společenského charakteru, ale i pracovního a vzdělávacího. (Knotová, 2011, s. 51) Měla by probíhat v příznivé atmosféře, stimulovat a rozvíjet jedince, uspokojovat jeho potřeby a zájmy a překonávat tak chudobu prožitků. Učením ve volném čase nejde jen o sbírání vědomostí a získávání dovedností, ale prostřednictvím náplně volného času i o způsob a kvalitu života. Dobré výsledky výchovy mohou ovlivnit i přijímání člověka jinými lidmi. Tato akceptace přispívá nejen k určité pohodě, ale je i předpokladem rozvoje osobnosti. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 170) V této kapitole vymezíme terminologii, která souvisí s výchovou ve volném čase. Budeme definovat jednotlivé funkce této výchovy. Zaměříme se také na cíle, podmínky i prostředky výchovy ve volném čase. Nastíníme i požadavky na její realizaci. V závěru kapitoly představíme instituce pro výchovu ve volném čase.

2.1 Vymezení pojmů

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008, s. 65) definují **výchovu** jako „*záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním smyslu. Podobně lze odvodit i pojem výchova ve volném čase. I zde jsou hlavními znaky záměrnost a cílevědomost*“. Dle Krause (2008, s. 64) můžeme výchovu charakterizovat jako dynamický proces vědomé a řízené socializace. Zahrnuje činnosti, které člověka postupně formují pro život v určité společnosti.

V souvislosti s potřebou a snahou pedagogicky ovlivňovat volný čas se postupně začala vyvíjet terminologie v oblasti výchovy ve volném čase. (Hofbauer, 2004, s. 15) Jak ale uvádějí Hájek, Hofbauer a Pávková (2008, s. 65), tento výklad pojmů různými autory je často nejednotný. Ve starší odborné literatuře se můžeme setkat s pojmy **mimotřídní a mimoškolní výchova**. Do mimotřídní výchovy spadají aktivity školy mimo školní vyučování, můžeme zde uvést například různé výlety, besídky, sportovní soutěže. Dále zde náleží i činnost školních družin a školních klubů. Výchovu mimoškolní zprostředkovávají jiné organizace než škola. Mezi hlavní zařazujeme střediska volného času, domovy mládeže nebo občanská sdružení. Vzhledem k tomu, že někdy bylo obtížné tyto dvě oblasti rozlišit, oba pojmy se téměř již nepoužívají a byly nahrazeny termínem výchova mimo vyučování. (Bendl, 2015, s. 121)

Výchova mimo vyučování se vztahuje k výchově dětí a mládeže v období docházky do základní a střední školy. Dle Hájka, Hofbauera a Pávkové (2008, s. 67) je charakterizována takto: „*probíhá mimo povinné vyučování, probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěná, uskutečňuje se převážně ve volném čase*“. Zahrnuje nejen volnočasové aktivity, ale také některé povinnosti pro žáky jako je příprava na vyučování i sebeobslužné a kulturní návyky. Tyto povinnosti běžně náleží do denního režimu například ve školních družinách, domovech mládeže a dětských domovech. (Pávková et al., 2002, s. 38)

Volnému času je v odborné literatuře věnována velká pozornost. Z tohoto důvodu se kromě pojmu výchova mimo vyučování začal používat termín **pedagogika volného času**. Uvedené pojmy nejsou totožné, ale jsou si velmi blízké. Výchova mimo vyučování zahrnuje oblast výchovy, pedagogika volného času je vědním oborem. (Pávková et al., 2002, s. 38) Tato mladá věda začíná nabývat na významu až od druhé poloviny 20. století. Je vědou o výchově ve volném čase a náleží do oborů pedagogiky. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 65) Jak uvádí Bendl (2015, s. 119), pedagogika volného času „*stanovuje teoretická východiska, vymezuje základní pojmy, metodické postupy i praktická doporučení pro realizaci volnočasových aktivit. Zahrnuje také otázky managementu volného času a metodologii výzkumu*“. Podle Zelinové (2012) se pedagogika volného času zabývá otázkami výchovy a vzdělávání zaměřené na využívání volného času, na rozvoj a formování osobnosti, celkovou regeneraci a zábavu. Pedagogika volného času zahrnuje zkoumání a ovlivňování všech faktorů, které působí na děti nebo mládež ve volném čase. Předmětem výzkumu této vědy je i sociální prostředí, ve kterém vznikají sociální vztahy. (Zelinová, 2012, s. 13)

V odborné literatuře, zvláště v dokumentech evropských institucí, se v oblasti výchovy také setkáváme s pojmy:

- **výchova formální** – patří zde působení škol nebo jiných odborných vzdělávacích zařízení. Je zajišťována od základního po vysokoškolské vzdělání. O dokončení vzdělání je vydáván doklad o absolvování (vysvědčení, osvědčení apod.),
- **výchova informální** – jedná se o samostatné učení jedince, které vyplývá z každodenního kontaktu s rodinou, vrstevnickými skupinami, prací apod. Probíhá nezáměrně a neorganizovaně, jde o získávání vědomostí bez institucionálního začlenění,

- **výchova neformální** – řadíme zde aktivity mimo formální výchovný systém, jedná se například o zájmový kroužek, sportovní družstvo nebo členství ve sdružení dětí a mládeže. Je uskutečňována prostřednictvím dobrovolnosti, přitažlivosti, participace. Má velmi blízko k výchově ve volném čase. O absolvování aktivit zpravidla nebývá vystavován doklad. (Hofbauer, 2004, s. 18-19)

Souvislost mezi výchovou a volným časem vymezuje Hájek, Hofbauer a Pávková (2008, s. 67) takto: **výchova k volnému času** – „*podstatou je utváření, rozvíjení a kultivování schopností, dovedností, motivace a kompetencí pro hodnotné využívání volného času*“.

Výchova ve volném čase – jedná se o výchovné působení v takové oblasti života člověka, kdy se sám může svobodně rozhodovat. **Výchova volným časem** – „*označuje aktivity ve volném čase, příslušné instituce, použité metody a formy jako prostředky výchovy*“.

Výchovu ve volném čase zajišťují podle Zákona č. 563/2004 o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů (Zákony pro lidi, ©2004), dvě pedagogické profese:

- **pedagog volného času** – působí ve střediscích volného času a domech dětí a mládeže,
- **vychovatel** – tito pracovníci se uplatňují v zařízeních pro zájmové vzdělávání typu školní družina a školní klub, v zařízeních jako je domov mládeže, škola v přírodě nebo v zařízeních pro ústavní a ochranou výchovu. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 130)

U těchto profesí je zákonem požadováno odborné středoškolské, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání. Dále se všeobecně klade důraz na dobrý vztah k dětem, iniciativnost, kreativitu, smysl pro hry i zvládání nepředvídatelných situací. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 138; Bendl, 2015, s. 34)

2.2 Funkce výchovy ve volném čase

Oblast výchovy ve volném čase zahrnuje i určité specifické funkce jako je výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 70) Zelinová (2012, s. 29) se zmiňuje, že vymezení těchto funkcí může tvořit podklad pro nabídku aktivit ve volném čase. Funkce výchovy ve volném čase dělíme na:

Výchovně vzdělávací funkce – je považována za prioritní. Zaměřuje se na cílevědomé formování osobnosti vychovávaných jedinců. Motivuje děti a mládež ke smysluplnému

využívání volného času, k získávání vědomostí, dovedností a významu celoživotního vzdělávání. Podle zaměření výchovné instituce působí na všechny složky osobnosti – tělesnou, psychickou i sociální, umožňuje rozvíjet poznávací procesy. Úspěchy v zájmových aktivitách přinášejí jedincům pocity spokojenosti a příležitost k seberealizaci. Vlivem různých činností a zkušeností si tak děti a mládež vytvářejí názor na život a společnost. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 70)

Zdravotní funkce – podporuje zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj jedince. Přispívá k usměrňování denního režimu a tím pomáhá vytvářet zdravý životní styl. Spočívá ve střídání tělesné a duševní činnosti, práce a odpočinku. Její význam je zejména při poskytování příležitostí k pohybovým aktivitám, především u dětí školního věku. Ve školských zařízeních, která poskytují stravování, pomáhá vytvářet a upevňovat zdravé stravovací návyky a dodržovat hygienické předpisy. Slouží také k dodržování zásad bezpečnosti práce. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 70-71)

Sociální funkce – můžeme ji chápat několika způsoby. Nejčastěji jde o zajištění péče, bezpečnosti a dohledu nad dětmi v době mimo vyučování, zejména když jsou rodiče v zaměstnání. Z velké části tuto sociální funkci plní školní družiny. Dále výchovná a ubytovací zařízení (domov mládeže, škola v přírodě), zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu a instituce zajišťující sociální péči. Sociální funkce také spočívá v navazování nových sociálních vztahů s jedinci, které spojují podobné zájmy. Vede k rozvoji komunikace, sociální interakce a percepce. Sociální funkci můžeme chápat jako možnost vyrovnávat rozdíly mezi nestejnými podmínkami dětí a tímto poskytnout pomoc těm, kteří vyrůstají v problematickém rodinném prostředí. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 72)

Preventivní funkce – spočívá v prevenci negativních jevů jako je např. netolerance, agresivita, záškoláctví, šikana, závislost na návykových látkách. Účelem volnočasových aktivit je mimo jiné nespecifická primární prevence. U jedince, který dobře využívá volný čas, věnuje se svým zájmům, existuje jen malá pravděpodobnost, že se u něj projeví patologické chování. Primární prevence se jeví jako velmi efektivní, neboť je lépe problémům předcházet, než je řešit. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 72) Primární prevence je určena pro celou populaci. U jednotlivců a skupin, u kterých se předpokládá, že budou vykazovat projevy rizikového chování, se uplatňuje sekundární prevence. Pokud ale takoví jedinci musí v důsledku rizikového chování podstoupit léčbu nebo proces resocializace, hovoříme o terciální prevenci. (Kavanová a Chudý, 2005, s. 19)

2.3 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase a požadavky na její realizaci

2.3.1 Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase

Pojmům cíle, podmínky a prostředky výchovy přiřkládáme v pedagogice značnou důležitost. Pro vytýčení určených cílů je nutné znát podmínky, ve kterých se výchovný proces uskutečňuje. Prostřednictvím těchto cílů a podmínek si pedagog zvolí vhodné prostředky výchovy. (Bendl, 2015, s. 125)

Do výchovy ve volném čase náleží **obecné i dílčí výchovné cíle**. Obecným cílem rozumíme naučit vychovávaného hospodařit s volným časem, smysluplně ho využívat. Z obecného cíle můžeme odvodit dílčí cíle jako např. naučit jedince vést ke správnému uspořádání denního režimu, k potřebě odpočinku a rekreace, k podpoře zájmů vychovávaných a rozvíjení jejich specifických schopností a uspokojování potřeb. Důležité je rovněž vést tyto jedince ke zdravému životnímu stylu a podporovat je v celoživotním vzdělávání. Dílčí cíle můžeme stanovovat podle různých hledisek, např. podle věku vychovávaných nebo druhu výchovné instituce. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 73)

Výchova ve volném čase probíhá v určitých **podmínkách**, které můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Do vnitřních podmínek zahrnujeme věkové a individuální zvláštnosti vychovávaných. Vnějšími podmínkami pak rozumíme prostory, materiální vybavení, působení jednotlivců i skupin. Informace o vnitřních a vnějších podmínkách zjišťuje pedagog prostřednictvím metod pedagogické diagnostiky. Při zjišťování zájmů jsou uplatňovány dotazníky. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 73) *Výchova ve volném čase, jak uvádí Knotová (2011, s. 51), „bývá většinou realizována v nestandardizovaných podmínkách a v různých typech prostředí, je intencionální s předem stanoveným cílem, může však mít také jako každé jiné výchovné působení podobu neintencionální“.*

K dosažení stanovených cílů volí pedagog určité výchovné **prostředky**, do kterých můžeme zahrnout zejména obsah výchovy, výchovné metody a formy. Náleží zde i materiální prostředky a prostory, kde se výchovná činnost uskutečňuje. Do obsahu výchovy zahrnujeme výchovně-vzdělávací činnosti jako např. činnosti odpočinkové, zájmové, rekreační, veřejně prospěšné. Patří zde i sebeobslužné činnosti a příprava na vyučování, ale netvoří součást volného času. Zařízení, ve kterých se děti věnují zájmovým činnostem, by měla mít dobré vybavení. Je kladen důraz i na to, aby prostory, kde jedinci

tráví volný čas, splňovaly svým vybavením výchovné záměry a na děti působily příznivě. (Bendl, 2015, s. 125-126)

2.3.2 Požadavky na realizaci výchovy ve volném čase

Pro správnou organizaci a realizaci výchovy ve volném čase, v době mimo vyučování, je nutné vytýčit určité principy, zásady i specifické požadavky. Nejobecnější požadavky v pedagogice označujeme jako **principy**. K těmto řadíme zejména princip demokratičnosti, humanity a spojení teorie s praxí. Konkrétní požadavky, které se uplatňují ve všech oblastech výchovy, označujeme jako **pedagogické zásady**. Patří zde zejména zásady cílevědomosti, soustavnosti, aktivity, trvalosti, přiměřenosti. (Bendl, 2015, s. 128)

Další specifické požadavky, které vyplývají z charakteru výchovy ve volném čase vymejíme podrobněji:

Požadavek pedagogického ovlivňování volného času chápeme jako citlivé pedagogické vedení k racionálnímu využití volného času. Každé dítě má právo na účelné využívání volného času a je dáno *Úmluvou o právech dítěte (OSN, New York, 20. 11. 1989* – v České republice byla tato úmluva přijata jako *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. účinné od 6. 2. 1991*. (Pávková et al., 2002, s. 47; *Zákony pro lidi, ©2022*)

Požadavek dobrovolnosti je velmi důležitý pro práci s dětmi a mládeží ve volném čase. Znamená dobrovolnou účast na volnočasových aktivitách.

Požadavek jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování představuje společné plnění výchovného cíle – rozvoje osobnosti.

Požadavek aktivity předpokládá aktivní účast dětí na všech fázích činností. U dětí podporuje pedagog iniciativu, nápaditost, samostatnost.

Požadavek seberealizace – činnosti by měly mít takovou strukturu, aby každý jedinec mohl uplatnit své vlohy a schopnosti. Dítě, kterému se ve škole nedaří, může být úspěšné ve volnočasových aktivitách. Prožívání úspěchu je významné pro celkovou duševní pohodu.

Požadavek pestrosti a přitažlivosti znamená rovnováhu mezi organizovanými a spontánními aktivitami, respektování zájmů a potřeb dětí.

Požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření – zařazení takových činností, které přispívají k fyzické a duševní regeneraci.

Požadavek zajímavosti a zájmovosti – poukazuje na význam zájmových činností. Tyto činnosti mají odpovídat zájmům dětí.

Požadavek citlivosti a citovosti – pro pedagoga znamená zvýšenou citlivost při motivování činnosti a jejím vedení. Pedagog ovlivňuje nejen rozumovou složku jedince, ale i jeho emocionalitu. Cílem tohoto požadavku také je, že činnosti by měly vytvářet kladné emocionální zážitky.

Požadavek orientace na sociální kontakt zdůrazňuje význam osobních vztahů i vliv sociálních skupin na vývoj jedince. (Pávková et al., 2002, s. 47-48)

2.4 Instituce pro výchovu ve volném čase

Výchova dětí a mládeže ve volném čase se převážně uskutečňuje v zařízeních státní, nestátní i soukromé sféry. Tyto instituce nabízejí širokou škálu výchovně-vzdělávacích aktivit, které se většinou zaměřují na zájmové činnosti v různých oblastech. Knotová (2011, s. 54-55) uvádí tyto subjekty:

- **státní instituce** – instituce v rezortu školství (školní družiny, školní kluby, střediska volného času, základní umělecké školy, dále zde patří domovy mládeže a jazykové školy), v rezortu kultury (např. muzea, galerie, kulturní střediska, knihovny, hvězdárny, divadla, kina), v rezortu zdravotnictví (lázně, sanatoria, léčebny), v rezortu sociálních věcí (ústavy, nízkoprahové kluby, komunitní centra),
- **organizace nekomerčního sektoru** (neziskové organizace),
- **círky a náboženské společnosti,**
- **privátní komerční sféra** – je zaměřena na zájmové sportovní aktivity (fitcentra, sportovní kluby), společenskou zábavu (herny, kluby, zábavní centra), rekreaci i turismus.

V této části bakalářské práce se zaměříme na vybrané instituce pro volný čas dětí a mládeže. Představíme nejvíce využívaná školská zařízení a některé další volnočasové organizace, které se významně podílejí na pedagogickém ovlivňování volného času.

2.4.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Činnost těchto zařízení upravuje zákon č. 561/2004 Sb. (školský zákon) a vyhláška MŠMT č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Řadíme zde školní družiny, školní kluby a střediska volného času. Dalšími školními subjekty pro zájmové vzdělávání jsou základní umělecké školy a jazykové školy. Všechna tato zařízení poskytují nabídku pravidelných, příležitostných i prázdninových volnočasových aktivit. (Knotová, 2011, s. 56)

Nyní popíšeme zařízení pro zájmové vzdělávání, která mohou navštěvovat žáci 2. stupně základních škol:

Školní kluby

Jsou určeny pro žáky 2. stupně základních škol. Pracují na principu dobrovolnosti. Vzhledem k věku žáků není v těchto zařízeních uplatňována sociální funkce a je vymezen větší prostor pro samostatnost. Hlavní činností klubů jsou zájmové aktivity, zejména v pravidelných kroužcích, tělovýchovných oddílech nebo souborech. Jsou uskutečňovány i příležitostné akce a různé spontánní aktivity. Pedagogickým pracovníkem je vychovatel. (Pávková et al., 2002, s. 44)

Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Tato zařízení jsou rozdělena na **domy dětí a mládeže** (nabídka rozmanitých zájmových činností) a **stanice zájmových činností** (zaměření na jednu zájmovou oblast – např. stanice techniků). Střediska jsou orientovaná na zájmové aktivity a vzdělávací činnosti a jsou určena nejen dětem, ale i mládeži a dospělým. Hlavní náplní středisek je pravidelná zájmová činnost v zájmových útvarech (kroužky, kluby, soubory). Střediska organizují také příležitostné aktivity zájmového nebo rekreačního zaměření jako např. turnaje, soutěže, besídky, přednášky, výlety, oslavy svátků a v době prázdnin táborové činnosti. Mezi další náplň středisek je zařazena i práce s dětmi, které mají specifické vzdělávací potřeby. Střediska volného času nabízejí také spontánní aktivity, které mohou být využívány individuálně nebo skupinami účastníků neorganizovaně. V neposlední řadě se střediska věnují osvětové činnosti, organizují vzdělávací programy pro školy, pedagogům nabízí různé přednášky a podílí se na prevenci rizikového chování. Výchovnou činnost v těchto zařízeních zajišťují pedagogové volného času. (Bendl, 2015, s. 136-137)

Základní umělecké školy

Zajišťují zájmové vzdělávání v estetické a umělecké oblasti dětem, mládeži i dospělým. Do jejich nabídky patří hudební, taneční, výtvarné a literárně dramatické obory. Provoz těchto škol upravuje vnitřní řád, činnost je organizována v odpoledních hodinách. Vyučujícími jsou interní i externí osoby. Základní umělecké školy připravují jedince pro studium na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením. Během roku pořádají pro rodiče i veřejnost různé soutěže a kulturní vystoupení. (Knotová, 2011, s. 59)

Jazykové školy

Jak uvádí Knotová (2011, s. 59), jsou „*zvláštním typem školského zařízení pro výchovu ve volném čase*“. Nabízejí vzdělávací aktivity, které jsou výhradně orientované na výuku cizích jazyků. Patří zde jen ty školy, které mají právo státní zkoušky.

2.4.2 Další volnočasové instituce

Mezi další instituce, které nabízejí volnočasové aktivity pro děti a mládež patří organizace dětí a mládeže, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a náboženské společnosti a dále subjekty pracující na komerčním základě. Řada těchto zařízení se věnuje dětem a mládeži na celém území České republiky. K nejznámějším patří Junák, Pionýr, Sokol a další tělovýchovné organizace, Salesiánská střediska mládeže, YMCA, AMAVET, Česká tábornická unie, Brontosaurus, Duha, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Dále zde můžeme zařadit zájmová sdružení rybářů, včelařů, hasičů apod. Tyto instituce mají velký význam ve vytváření nabídky pro aktivní využití volného času dětí a mládeže. Umožňují přirozeným způsobem rozvíjet jejich schopnosti, dovednosti i talent a přispívají tak k výchovně-vzdělávací činnosti škol, školských zařízení a rodin. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 149-150; Bendl, 2015, s. 146-147)

Tyto nejznámější volnočasové organizace nyní krátce představíme:

Junák – tato organizace je součástí celosvětového skautského hnutí, které vzniklo v roce 1907 z iniciativy lorda Roberta Badena Powella. V českých zemích bylo toto hnutí založeno v roce 1911 Antonínem Františkem Svojsíkem a má své trvání dodnes, i když jeho činnost byla několikrát přerušena. Jeho náplň je zaměřena na pobyt v přírodě, turistiku, praktické dovednosti, družnost, pomoc druhým a sebekázeň.

Pionýr – původně byla Dětská pionýrská organizace součástí Socialistického svazu mládeže, po roce 1990 se přejmenovala na Pionýr. Vymezuje se jako hnutí demokratické a dobrovolné. Patří k největším sdružením dětí a mládeže v České republice. Poskytuje pravidelné volnočasové aktivity a tradiční pionýrské tábory.

Sokol – tato tělovýchovná organizace byla založena v roce 1862 Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem. Její hlavní náplní jsou tělovýchovné aktivity, kulturní i osvětové činnosti. Sokol se také zasloužil o pořádání velkých celonárodních slavností tzv. všesokolských sletů, které se uskutečňují dodnes.

Salesiánská střediska mládeže – jsou přidružena ke katolické kongregaci řádu salesiánů Dona Boska, který ji založil v roce 1851. Věnoval se výchově sociálně slabé a delikventní

mládeže, byl průkopníkem sociální pedagogiky. I v současnosti se tato střediska soustřeďují na výchovu dětí a mládeže ve volném čase. Nabízí činnost v klubech s volným programem, pravidelnou zájmovou činností a různé aktivity v době prázdnin. Způsob výchovy je založen na pozitivní motivaci, laskavosti a citlivém přístupu pedagoga.

YMCA – sdružení, které je křesťansky orientované. Má dlouholetou tradici, zaměřuje se na plnohodnotný život mládeže, nabízí aktivní trávení volného času.

AMAVET – asociace pro mládež, vědu a techniku. Nabízí aktivity v oblasti umělecké tvořivosti, technických i společenských činností.

Česká tábornická unie – tato organizace uskutečňuje pobyty v přírodě a zálesáckou činnost, volně sdružuje děti, mládež i dospělé. Navazuje na tradice historického tramského hnutí.

Hnutí Brontosaurus – sdružení dětí a mládeže, které se zaměřuje na poznávání a ochranu přírody i na ekologické aktivity. (Pávková et al., 2002, s. 143-146; Bendl, 2015, s. 145-146)

Duha – občanské sdružení se zaměřením na outdoorové sporty, turistiku, táboření, amatérské umění i deskové hry. Organizuje volnočasové aktivity pro děti a mládež na principech zážitkové pedagogiky. (Duha, ©2021)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež – jsou zřizována Ministerstvem práce a sociálních věcí a upravuje je Zákon č. 108/2006 S. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (Zákony pro lidi, ©2022). Tato zařízení jsou určena pro děti a mládež, které nejeví zájem o pravidelné organizované volnočasové aktivity. Zájemci se zde nemusí přihlašovat, uvádět své osobní údaje a platit poplatky. Volnočasové aktivity mohou mít formu pravidelných i příležitostných činností, dále individuálních nebo skupinových. Zařízení poskytuje i sociální poradenství těm jedincům, kteří se ocitnou v nepříznivé sociální situaci. Je zajišťována také prevence rizikového chování. V nízkoprahových zařízeních pracují pedagogové volného času a sociální pracovníci. (Bendl, 2015, s. 146-147)

Jak uvádí jednotliví autoři, volnočasové aktivity dětí a mládeže se uskutečňují v různých prostředích a organizacích. Základ pro tyto aktivity tvoří činnosti založené na zájmech.

Zájmy patří mezi **aktivačně-motivační vlastnosti**. Mají souvislost s vlohami a schopnostmi člověka, podněcují vykonávání nějaké činnosti. Jedinec své zájmy rozvíjí v těch oblastech, kde dosahuje úspěchu a uspokojení. Zájmové činnosti mají příznivý vliv na výchovu a vzdělávání, působí jako socializační prostředek, podporují samostatnost,

tvořivost a u dětí vytváří návyk na smysluplné využívání volného času. Naplňují tedy funkci výchovnou a vzdělávací. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 163-165)

Zájmová činnost má také význam pro volbu povolání, profesní flexibilitu a schopnost většího uplatnění se v životě. Prostřednictvím hodnotných zájmových činností pedagogicky ovlivňovaných si děti vytvářejí návyk na zájmovou činnost v dospělosti. (Kraus, Hroncová et al., 2010, s. 118)

Zájmové činnosti definujeme jako cílevědomé aktivity, které jsou zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností jedince. Tradičně je dělíme podle obsahu na: „*společensko-vědní; pracovní-technické; přírodovědně-ekologické; esteticko-výchovné; tělovýchovné, sportovní a turistické; činnosti s výpočetní technikou*“. Pedagogicky řízená zájmová činnost přispívá k žádoucímu rozvoji osobnosti, talentu a dobrému životnímu stylu. Celkově přináší jedinci i společnosti významné hodnoty výchovné, vzdělávací, zdravotní, kulturní i společenskopolitické. Trávení volného času, který není naplněn nějakým zájmem, může být příčinou rizikového chování. Proto je výchova k účelnému využívání volného času v dětství efektivnější než v pozdějších letech převýchova narušených jedinců. (Pávková et al. 2002, s. 92-94)

3 VOLNÝ ČAS ŽÁKŮ STŘEDNÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Tato bakalářská práce je zaměřena na volný čas žáků druhého stupně základních škol. V této kapitole budeme nejprve charakterizovat jejich období dospívání, které odborní autoři z pohledu vývojové psychologie označují jako pubescence. Představíme i činitele, které nejvíce ovlivňují volný čas dospívajících. Na závěr kapitoly vymežíme rizika v rámci trávení volného času u pubescentů.

3.1 Období pubescence

Období první fáze dospívání je dle Vágnerové (2000, s. 209) označováno jako **pubescence** nebo také raná adolescence. Je časově vymezena mezi 11. – 15. rokem. Langmeier, Krejčířová (2006, s. 143) rozděluje pubescenci na fázi prepuberty (11-13 let) a fázi vlastní puberty (13-15 let). V tomto období dochází „*ke komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího*“. Mezi nejvýznamnější patří tělesné dospívání, které je spojené s pohlavním dozráváním. Tyto biologické změny se projevují i na psychice dospívajících. Dochází u nich k neklidu, nevyrovnanosti i ke změně způsobu myšlení. Pro dospívající je důležité i osamostatnění z vázanosti na rodiče a sdružování s vrstevníky. (Vágnerová 2000, s. 209) Období pubescence je ale charakterizováno i jako období druhého vzdoru, projevující se hlavně zvýšenou kritičností k autoritám. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 91) Podle Eriksona (in Vágnerová, 2000, s. 210) „*je dospívání charakteristické hledáním vlastní identity, bojem s nejistotou a pochybnostmi o sobě samém, o své pozici ve společnosti*“.

3.1.1 Fyzické změny v pubescenci

Po stránce tělesné se toto období vyznačuje prudkým a nerovnoměrným vývojem. Intenzivně rostou končetiny a kostra. Srdce dosahuje většího objemu i výkonu, ale průměr krevních cév zůstává v dosavadním stavu. To může způsobovat různé problémy jako např. přechodné poruchy krevního oběhu, bolesti hlavy, přechodnou slabost a unavitelnost. Tímto nerovnoměrným vývojem organismu dochází k brzkému vyčerpání energie. Také nervová soustava není vyrovnaná. U pubescentů se může vyskytovat zvýšená vzrušivost, vznětlivost až po bouřlivé reakce nebo může docházet k projevům apatie, zasněnosti, nesoustředěnosti. Mezi nejtypičtější znaky pubescence patří vývoj hlavních sekundárních pohlavních znaků, který začíná přibližně kolem 11. roku a končí v 15-16 letech. S pohlavním dozráváním souvisí také zájem o druhé pohlaví, i když psychická a sociální

zralost jedince přichází později. Dospívání u dívek a chlapců se odlišuje. Dívky dospívají po stránce tělesné i duševní přibližně o dva roky dříve a tyto rozdíly lze poznat z jejich odlišného chování. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 91)

Tělesná proměna je důležitým znakem dospívání. Může mít různý význam, který je závislý na psychické vyspělosti jedince i na reakcích, které s touto změnou souvisí. Jak se zmiňuje Vágnerová (2000, s. 211) „*vlastní zevnějšek je důležitou součástí identity, a proto bývá taková změna subjektivně citlivě prožívána*“. Pozornost dospívajících, zejména dívek, je více zaměřena nejen na vlastní tělo, ale i na oblečení. V tomto období má tělesná atraktivita velkou hodnotu, neboť tyto pubescenti bývají lépe přijímáni vrstevnickou skupinou. (Vágnerová, 2000, s. 213)

3.1.2 Psychické změny v pubescenci

V období dospívání dochází také k **psychickým změnám** a ke změně způsobu myšlení. Vlivem hormonálních změn se u pubescentů projevuje **kolísavost emočního ladění**, labilita a tendence reagovat přecitlivěle. Emoční prožívání je charakteristické **větší impulzivitou** a nedostatkem sebeovládání. Reakce mohou být silné, ale trvají krátce. Tato přecitlivělost, náladovost a nízká frustrační tolerance působí jako rušivý faktor a může přispívat ke vzniku konfliktů. S emoční nevyrovnaností a nejistotou dospívajících mají souvislost i výkyvy v sebehodnocení. Vlivem nejistoty bývají pubescenti přecitlivělí na jakékoliv reakce jiných lidí. (Vágnerová, 2000, s. 214-215) V této fázi života sám pubescent nechápe, co se s ním děje a vysvětlení hledá zejména v tom, jak na něj reaguje jeho okolí. Citliví jedinci mohou trpět poruchami soustředění, úzkostmi, unavitelností, a to vše může zhoršovat jejich školní prospěch. (Říčan, 2004, s. 177)

Období dospívání je spojeno i se změnou při rozvoji myšlení. J. Piaget (in Vágnerová, 2000)) definuje tuto fázi jako **stadium formálních logických operací**. Pubescenti nabývají schopnosti hypoteticky uvažovat, bez ohledu na realitu, předmětem jejich úvah může být cokoli. O určité situaci přemýšlejí tak, jak by mohla jinak vypadat nebo v čem by ji bylo možné změnit, převládá i zvýšená sebekritičnost. (Vágnerová, 2000, s. 216-217) S rozvojem myšlení dochází u pubescentů ke zdokonalování řeči, i když v rozhovorech se svými vrstevníky používají slangové nebo i hrubé výrazy za účelem upoutání pozornosti. V období puberty se rozvíjejí i poznávací procesy. Zlepšuje se **pozornost**, soustředěnost, **vnímání** je uvědomělejší. **Paměť** prodělává různé změny, zapamatování je záměrné, mechanická i logická paměť se zkvalitňuje. Také zážitky, které jsou spojeny se silným kladným nebo záporným prožitkem, si dospívající lépe zapamatují než mladší děti. Pro

období pubescence je důležitý rozvoj reprodukční i tvůrčí **fantazie**, která má význam nejen pro vyučování, ale i pro technické činnosti nebo různé hry. Také ovládání citových projevů je u pubescentů na vyšší úrovni. V období středního školního věku dochází ale k velkým změnám v oblasti **mravních citů**. „*Heteronomní mravní citění založené na respektování zákazů a příkazů dospělých se většinou mění v autonomní.*“ (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 94) Takovou autonomní morálku, která je založena na přesvědčení o správnosti nebo nesprávnosti jednání je nutno vhodně usměrňovat a především zdůrazňovat zásady mravního chování. V období pubescence dochází i k rozvoji intelektuálních citů, zejména jde o větší zvědavost a zájem o určitou oblast lidské činnosti. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 92-95)

3.1.3 Socializace v dospívání

Kraus, Poláčková (2001, s. 54) definují **socializaci** jako „*celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské normy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti*“. Socializace probíhá v různých prostředích jako je rodina, škola, kamarádské a vrstevnické skupiny, různé instituce a organizace. Velký vliv na socializaci mají masmédiá. (Helus, 2007, s. 87)

Období pubescence, jak uvádí Vágnerová (2000, s. 228), je spojeno s významným sociálním mezníkem, kterým je ukončení povinné školní docházky a volba dalšího vzdělávání. Pro dospívající je také typická emancipace od rodiny. Ta nevede ke zrušení citové vazby k rodičům, ale k určité proměně v podobě vyrovnanějšího citového vztahu. Pubescenti nechtějí být úplně závislí na rodičích, a proto více touží po samostatnosti a sdružování s vrstevníky. (Vágnerová, 2000, s. 237-238) Ke svým rodičům bývají ale kritičtí, vytýkají jim nedostatky, nechtějí přijímat jejich projevy lásky a být stále kontrolováni. I když dospívající rodičům odmlouvají nebo je kritizují, snaží se udržet s nimi dobrý vztah, v tomto směru mění jen určité způsoby chování. Zdrojem sociální opory zůstávají nadále jejich rodiče. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 153-154)

V této době se také mění jejich vztah k ostatním lidem. K dospělým bývají netolerantní, jsou kritičtí k autoritám jako jsou učitelé nebo vychovatelé. Jejich vědomosti, dovednosti i schopnosti posuzují pubescenti více kriticky, stejně tak negativně hodnotí pedanterii, ironické postoje i nespravedlnost. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2008, s. 96) Vágnerová (2000, s. 229) dodává, že „*pubescent odmítá podržovanou roli, resp. odmítá demonstrovanou formální nadřazenost autorit*“.

Podle Říčana (2004, s. 181) se u dospívajících objevuje **pubescentní negativismus**, nejedná se ale o vzdor jako u batolete, ale o útok na autority. Pubescenti polemizují o názorech rodičů a chtějí někdy až příliš zastávat opačné stanovisko než oni.

Důležitým znakem socializace v dospívání je **navazování vztahů s vrstevníky**. Vrstevnická skupina poskytuje pubescentům jistotu a zázemí v době, kdy se odpoutávají od rodiny. Je pro ně také důležitá příslušnost k vlastní generaci a odlišnost od světa dospělých. V období dospívání se zprvu vytvářejí party složené z dětí stejného pohlaví, později se ve vrstevnické skupině vyskytují dívky i chlapci. Spojují je společné zájmy, touha sdružovat se a obdivovat, navazovat přátelství i první lásky (Vágnerová, 2000, s. 244-245)

3.2 Činitele ovlivňující volný čas pubescentů

Mezi nejvýznamnější činitele, které ovlivňují volný čas pubescentů, řadíme rodinu, vrstevnické skupiny, školská a mimoškolská volnočasová zařízení. Velký vliv na dospívající v současné době mají média. Všechny tyto činitele nyní budeme krátce charakterizovat.

3.2.1 Rodina

Rodina, která představuje primární sociální skupinu, je prvotním prostředím pro výchovu a volnočasové aktivity dětí. Podílí se na formování jejich osobnosti, zabezpečuje hmotné podmínky, sociální ochranu a přispívá k utváření mezilidských vztahů. (Hofbauer, 2004, s. 56) Rodiče jsou prvními, kteří ukazují dětem, jak volný čas chápat a vhodně ho využívat. Měli by jej společně trávit s dětmi při zajímavých činnostech a být pro ně dobrým vzorem. Tyto aktivity by měly odpovídat věku, možností i zájmům rodinných příslušníků. Jako nežádoucí se jeví chování takových rodičů, kteří tráví volný čas nicneděláním a jedince tímto mohou nasměrovat ke špatnému životnímu stylu. Je důležité, aby rodiče podporovali zájmy svých dětí i materiálně a to např. zajištěním různého vybavení pro zájmové aktivity i placením poplatků. (Bendl, 2015, s. 130-131)

3.2.2 Vrstevnické skupiny

Vrstevnické skupiny jsou dalším činitelem ovlivňujícím volný čas dospívajících. Představují „*přirozenou formu života dětí a mládeže*“. Jde o primární neformální skupiny, které jsou charakteristické věkovou i názorovou blízkostí a silným pocitem solidarity. Skupiny si vytváří vlastní pravidla a normy, které jsou radikální a nekompromisní. Od

dětských skupin se vrstevnické skupiny dospívajících odlišují svou touhou po nezávislosti. Činnost skupin probíhá ve volném čase a v různých prostředích. (Kraus, 2008, s. 88-89) Sdružování dětí stejného věku je důležité a má zvláštní význam. Neboť jak se zmiňuje Čáp (in Procházka, 2012, s. 118), u dětí, které měly omezený kontakt se svými vrstevníky, se vyskytly problémy s osvojením sociálních dovedností, vyšší mírou nejistoty a projevy introverze.

Dle Hofbauera (2004, s. 99) jsou vrstevnické skupiny pro děti a mládež často jedinou formou dobrovolného sdružování. Napomáhají k vytváření sociálních vztahů, osvojování pozitivních hodnot, poskytují zázemí a pocit bezpečí. Jsou prevencí sociální izolace. Činnosti ve vrstevnické skupině se zaměřují na společné hry, různé sporty, zábavu, soutěže. Skupiny se vyznačují různou délkou trvání a stupněm soudržnosti. Nemají pevnou organizační strukturu. Pro své členy jsou však velkým přínosem, neboť podněcují intenzivní zážitky a prohlubují vztahy. V některých případech se ale mohou příslušníci skupiny chovat antisociálně a rizikově.

3.2.3 Školská a mimoškolská volnočasová zařízení

Důležitým činitelem ovlivňujícím volný čas pubescentů jsou školské a mimoškolské instituce pro volnočasové aktivity. Jednotlivá zařízení se výrazně podílí na pedagogickém ovlivňování volného času dětí a mládeže. Programy jsou nastavené podle potřeb dětí, je zajištěno pedagogické vedení i bezpečnost účastníků. Samozřejmostí je dobrovolná účast na volnočasových aktivitách. Tyto se uskutečňují v rozmanitých prostředích, které musí vyhovovat pedagogickým, psychologickým i hygienickým požadavkům. (Bendl, 2015, s. 133) Podrobněji jsme školská zařízení pro zájmovou činnost a další volnočasové organizace představili v předešlé kapitole.

3.2.4 Média

Média, kam řadíme rozhlas, tisk, televizi a internet, patří mezi činitele, které silně působí na jedince a ovlivňují jeho volný čas. Rozhlas přináší dospívajícím např. dobré relaxování při hudbě, podporuje i jejich zájmovou činnost v této oblasti. Pokud mají zájem o tištěná média, vybírají si především časopisy a knihy zaměřené např. na dobrodružné romány, vědu a techniku, přírodu, módu. V dnešní době dospívající více tráví čas u počítače nebo mobilu a využívají internetových služeb. Internet přináší nejen řadu výhod jako je vyhledávání informací, komunikace, socializace apod., ale i digitální gramotnost, která se v informační společnosti stává velmi ceněnou dovedností. Naopak televizi sledují

pubescenti v omezené míře. I když média přináší hodně pozitivního a poskytují pestrou nabídku různých programů, musíme pomýšlet i na mnohá nebezpečí, které představují pro dospívající. Tato část populace bývá nejvíce ovlivnitelnou skupinou. Záporné vlivy médií zanechávají pubescentům po stránce fyzické i psychické větší negativní následky. (Janiš, 2009, s. 21; Kraus, 2008, s. 125;)

3.3 Problematika volného času u pubescentů

Volný čas je pro dospívající velmi prospěšný a důležitý, ale také působí jako rizikový faktor. Děti a mládež mají více volného času než dospělí a tento čas mohou trávit v různorodém prostředí jako je domov, škola, volnočasové organizace nebo různá kulturní zařízení. Je ale i hodně těch, kteří se sdružují, vytvářejí party a volné chvíle prožívají vysedáváním v parcích, bezúčelným chozením po ulicích nebo návštěvou restaurací. Volný čas je tedy i prostorem úskalí a nebezpečí, umožňuje nicnedělání, vyvolává nudu nebo nežádoucí jednání vůči druhým osobám, přírodě nebo majetku. Tyto aktivity můžeme pak charakterizovat jako ubíjení času než jeho naplňování. (Hofbauer, 2004, s. 12) Negativním vlivům mohou podléhat hlavně takové osoby, kterým chybí hodnotné zájmy a postrádají konkrétní životní cíle. Tito jedinci mohou být ovlivněni různými asociálními skupinami a výsledkem mohou být **projevy rizikového chování** jako např. agresivita, vandalismus, užívání návykových látek. (Kraus, Hroncová et al., 2010, s. 119) Dle Procházky (2012, s. 133) za rizikové chování označujeme „*takové vzorce chování, v jejichž důsledku může docházet k prokazatelnému nárůstu výchovně vzdělávacích, zdravotních, sociálních a dalších rizik, a to jak pro jedince, tak pro společnost*“.

Internet a digitální technologie mají v mnohých případech také negativní dopad na využití volného času dětí a mládeže. Počítače, tablety nebo mobilní telefony se v posledních letech staly součástí každodenního života této mladé populace. Využívají je nejen pro práci do školy, ale i pro komunikaci se spolužáky, vrstevníky, rodiči, hraní různých her a chatování. Internet jim poskytuje mimo jiné i určité zázemí, kdy se mohou odtrhnout od problémů a stresů. Někteří jedinci, kteří se cítí osaměle, nemají sociální oporu nebo jsou odmítáni ve vrstevnických skupinách, mají internet jako náhradu. (Ševčíková et al., 2014, s. 39-40) Jeho používání ale přináší také svá rizika. Dle Hanssona (in Ševčíková et al., 2014, s. 9) „*riziko můžeme chápat jako pravděpodobnost výskytu negativního jevu, který je důsledkem konkrétního chování či vystavení se specifické situaci*“. Vlivem internetu a digitálních technologií mnohé děti tráví málo času ve venkovním prostředí a

méně komunikují s rodiči. U dětí, které nadměrně užívají internet, dochází k problémům po stránce fyzické, psychické i sociální. Dopady na fyzické zdraví zahrnují především nedostatek pohybu a vzrůstající nadváhu, poruchy zraku, bolesti hlavy, krčních a zádových svalů. Různé aktivity na internetu ve večerních hodinách narušují spánkový vzorec. Kvalita spánku se snižuje a důsledkem toho může časem docházet k nervozitě, neschopnosti soustředění i poruše imunity. (Ševčíková et al., 2014, s. 42) V souvislosti s používáním internetu se dítě setkává s online riziky při navazování a udržování kontaktů. Mnozí jedinci poskytují více osobních informací, aniž by se obávali o své soukromí. Může docházet i ke kyberšikaně. (Ševčíková et al., 2014, s. 56) Tuto definuje Price spolu s Dalgleishem (in Ševčíková et al., 2014, s. 121) jako „*kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana i kyberšikana zahrnuje opakované jednání a nepoměr sil mezi agresorem a obětí*“. Další nebezpečí hrozí hlavně při seznámení se s neznámými lidmi, což může vést i k sexuálnímu obtěžování nebo zneužívání. Pro online aktivity jsou nejvíce používány sociální sítě Facebook, Instagram a TikTok. (Ševčíková et al., 2014, s. 24) Také sledování filmů pro dospělé a hraní některých online her i s agresivní tematikou znamená problém. Hraní her na počítači je typické pro chlapce v pubescentním věku, kdy tito jedinci chtějí vyjádřit svou individualitu, a proto se uchylují k počítačovým hrám, kde hledají vzrušení a zábavu. (Procházková, 2012, s. 151) Všeobecně ke všem těmto rizikům mohou být více náchylní jedinci s problematickým sociálním zázemím. (Ševčíková et al., 2014, s. 12) V neposlední řadě musíme uvést, že samotní dospívající např. v důsledku nudy se mohou podílet na nežádoucích jevech prostřednictvím internetu. Výše uvedená negativa v internetovém prostředí mohou pak zanechat na dětech i mládeži dlouhodobé psychické následky. (Ševčíková et al., 2014, s. 39) Je tedy úkolem hlavně rodičů, ale i škol, aby tato mladá populace byla o rizicích informována a internet používala v rozumné míře.

Můžeme tedy konstatovat, že při trávení volného času dětí a mládeže se vyskytují i negativní jevy a rizika. Z těchto důvodů je žádoucí volný čas této mladé populace pedagogicky ovlivňovat a tím předcházet možnému rizikovému chování, což je především úkolem sociální pedagogiky.

Pedagogické ovlivňování má určitý cíl, je záměrné, plánovité a dlouhodobé. Podporuje aktivity dětí a mládeže, formuje jejich zájmy a uspokojuje potřeby, rozvíjí specifické schopnosti, navazuje sociální kontakty, zajišťuje bezpečí a jistotu. Vede jedince k

plnohodnotnému využívání volného času a působí jako prevence rizikového chování, do kterého řadíme např. šikanu, vandalismus, záškoláctví nebo užívání návykových látek. (Pávková et al., 2002, s. 37)

Pro smysluplně prožitý volný čas dětí a mládeže je také důležitá široká nabídka aktivit, které jsou poskytovány volnočasovými i dalšími organizacemi, včetně různých spontánních činností. Velký důraz je kladen na odborné pedagogické vedení. Vhodné zájmové činnosti omezují prostor pro vznik nežádoucích aktivit a podporují zdravý způsob života mladé populace. (Kraus, Hroncová et al., 2010, s. 120)

Velký význam má především výchovné působení v rodině. Jak uvádí Hofbauer (2004, s. 64) *„vstřícné rodinné prostředí v rozvoji volného času svých dětí tedy hraje a má hrát významnou úlohu. Rozvíjí individuální předpoklady dětí a podporuje jejich kontakty s dalšími prostředími, bere v úvahu jejich volnočasové potřeby i zájmy a otevírá se pozitivním vnějším podnětům. Životní styl rodiny jako přirozený stimulátor i regulátor umožňuje tyto vlivy třídit, pozitivní využívat a nežádoucí eliminovat“*.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Bakalářská práce se zabývá využitím volného času u žáků 2. stupně základních škol. V její teoretické části jsme charakterizovali pojem volný čas, jeho vývoj i funkce. Zaměřili jsme se také na výchovu ve volném čase a představili zařízení pro volný čas žáků 2. stupně základních škol. V poslední kapitole jsme popisovali vývojové období dospívání a nastínili jsme možná rizika tohoto období v kontextu volného času. V empirické části této práce se zabýváme výzkumem, jak žáci 2. stupně základních škol ve Zlínském kraji využívají svůj volný čas. Nejprve v této kapitole představíme výzkumný problém a cíl výzkumu. Stanovíme i výzkumné otázky a hypotézy. Dále popíšeme výzkumný soubor, způsob jeho výběru a metodu sběru dat. Obsahem dalších kapitol je analýza získaných dat a jejich interpretace. V závěru uvedeme shrnutí výsledků výzkumu a doporučení pro praxi.

4.1 Výzkumný problém

Jak jsme se již zmínili v úvodu této empirické části, věnujeme se výzkumu zaměřeného na využití volného času u žáků 2. stupně základních škol. Výzkum na tuto nejvíce ovlivnitelnou cílovou skupinu jsme zvolili z důvodu, že zkoumání smysluplného využití volného času u dospívajících je v současnosti stále aktuální, a to především z důvodu prevence rizikového chování. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak žáci 2. stupně základních škol tráví svůj organizovaný volný čas, jaké volnočasové aktivity navštěvují, jestli mají možnost se všichni těchto aktivit zúčastňovat, jsou s nimi spokojeni, případně co by si přáli zlepšit. Výzkum také sledoval, jak žáci tráví svůj neorganizovaný volný čas.

Tématu volného času se věnuje více autorů. Bedřich Hájek, Břetislav Hofbauer a Jiřina Pávková ve své knize *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy* charakterizují problémy zhodnocování a ovlivňování volného času dětí a mládeže. Dále Břetislav Hofbauer ve své knize *Děti, mládež a volný čas* uvádí i různé výzkumy trávení volného času v České republice i v zahraničí.

Využití volného času je také předmětem různých výzkumů. Hodnocením kvality života na základě trávení volného času dětí školního věku se zabývala i pilotní studie z roku 2010, která byla realizována Filozofickou fakultou Univerzity Brno. Cílem této studie bylo zmapovat, jak děti tráví volný čas a kolik hodin se věnují jednotlivým aktivitám. (Pilotní studie, Ježková, V., ©2010) Další výzkum, který byl realizován v témže roce Fakultou tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci, byl zaměřen na pasivní trávení volného času u českých školáků. Bylo zjištěno, že se stále zvyšuje počet hodin, které školní děti

tráví u počítače a dalších elektronických zařízení. (NRVDM, ©2012) V této bakalářské práci budeme zkoumat využití volného času u žáků na 2. stupni vybraných základních škol ve Zlínském kraji.

4.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak žáci na 2. stupni vybraných základních škol tráví svůj volný čas. Dále jsme si stanovili tyto **dílčí cíle**:

1. Zjistit, jaká je struktura organizovaného volného času u žáků 2. stupně základních škol.
2. Zjistit, jaká je struktura neorganizovaného volného času u žáků 2. stupně základních škol.
3. Zjistit, kde žáci 2. stupně základních škol využívají svůj volný čas.
4. Zjistit, s kým žáci 2. stupně základních škol tráví volný čas.
5. Zjistit, jaká jsou rizika trávení volného času u žáků 2. stupně základních škol.

4.3 Výzkumné otázky

V rámci výzkumu jsme si stanovili tyto výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka

Jak žáci 2. stupně vybraných základních škol tráví svůj volný čas?

Vedlejší výzkumné otázky

VVO 1: Jaká je struktura organizovaného volného času u žáků 2. stupně ZŠ?

VVO 2: Jaká je struktura neorganizovaného volného času u žáků 2. stupně ZŠ?

VVO 3: Kde žáci 2. stupně ZŠ využívají svůj volný čas?

VVO 4: S kým žáci 2. stupně ZŠ tráví volný čas?

VVO 5: Jaká jsou rizika trávení volného času u žáků 2. stupně ZŠ?

4.4 Stanovení hypotéz

Před zahájením výzkumu byly stanoveny tyto hypotézy:

H1: Žáci nižších ročníků (6. a 7.) 2. stupně ZŠ využívají více pravidelné organizované volnočasové aktivity než žáci vyšších ročníků (8. a 9.) 2. stupně ZŠ.

H2: Dívky (žákyně 2. stupně ZŠ) navštěvují pravidelné organizované volnočasové aktivity více než chlapci (žáci 2. stupně ZŠ).

H3: Žáci vyšších ročníků (8. a 9.) 2. stupně ZŠ tráví více volného času u elektronických zařízení než žáci nižších ročníků (6. a 7.) 2. stupně ZŠ.

4.5 Výzkumný soubor

Ze základního souboru, do kterého náleží všichni žáci 2. stupně základních škol České republiky, byly do výběrového souboru vybrány některé základní školy Zlínského kraje, a to prostřednictvím dostupného výběru. Můj původní záměr provést výzkum v základních školách v různých regionech České republiky online formou nemohl být realizován. Důvodem byla skutečnost, že oslovené školy se k online výzkumu převážně stavěly negativně, a to vzhledem k probíhajícím karanténám ve školách v souvislosti s pandemií Covidu 19. Rozhodla jsem se tedy pro dotazníkové šetření tzv. papírovou formou. Proto byl Zlínský kraj zvolen pro výzkumné šetření z důvodu dostupnosti výzkumníka. Bylo osloveno šest základních škol Zlínského kraje. Vzhledem k trvající pandemické situaci a probíhající karanténě ve školách mi byl umožněn výzkum pouze ve třech základních školách, kde byly dotazníky osobně předány. Výzkumný soubor tvoří žáci 2. stupně na třech základních školách Zlínského kraje ve věku 11–15 let, a to všechny ročníky. Třídy byly vybrány podle dostatečného počtu žáků pro dotazníkové šetření, z každého ročníku jedna třída. Pro výzkumné šetření, které se uskutečnilo v listopadu a prosinci 2021, bylo distribuováno 320 dotazníků.

4.6 Metoda sběru dat

Pro účely zkoumání jsme jako metodu sběru dat použili kvantitativní pedagogický výzkum. Potřebná data jsme získali prostřednictvím techniky dotazníkového šetření. Dotazníky byly anonymní a zvolili jsme je z důvodu, že jsou vhodné pro „*poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů*“. Chráska (2016, s. 158) Osobně byly předány do tří základních škol a po vyplnění vybrány zpět. Distribuováno bylo 320 dotazníků, které respondenti vyplňovali v hodinách občanské výchovy za přítomnosti pedagoga. Návratnost byla 263 dotazníků – 82 %, z toho byly 3 dotazníky vyřazeny pro nepřehlednost. Každý dotazník obsahoval 22 položek – převážná část z nich byla polouzavřených, několik uzavřených a dvě položky byly otevřené. První část dotazníku ukazuje základní údaje o respondentech – pohlaví a zařazení do ročníků

(položka č. 1 a 2). Ve druhé části jsme zjišťovali, které organizované volnočasové aktivity respondenti pravidelně navštěvují, kolik hodin týdně se jim věnují, na co jsou tyto kroužky zaměřeny, jaký byl důvod pro zvolení dané volnočasové aktivity, jestli jsou respondenti s těmito volnočasovými aktivitami spokojeni nebo co by si přáli změnit (položka č. 3–14). Ve třetí části dotazníku jsme zkoumali, jak respondenti tráví svůj neorganizovaný volný čas. Kolik času stráví se svými kamarády, rodiči, sourozenci např. rekreačním sportováním, pobytem v přírodě, návštěvou kulturních zařízení, nakupováním. Dále jsme také zjišťovali, kolik času stráví respondenti hraním her nebo sledováním filmů na počítači, mobilu, poslechem hudby, chatováním, četbou knih nebo jinou činností (položka č. 15–20). V závěru výzkumu uvádíme, jak respondenti trávili svůj volný čas v době pandemie, když byly zavřeny školy, ZUŠ i volnočasová zařízení a zdali někdy zažívali nudu (položka č. 21 a 22). Dotazník je uveden v příloze této bakalářské práce.

4.7 Způsob zpracování dat

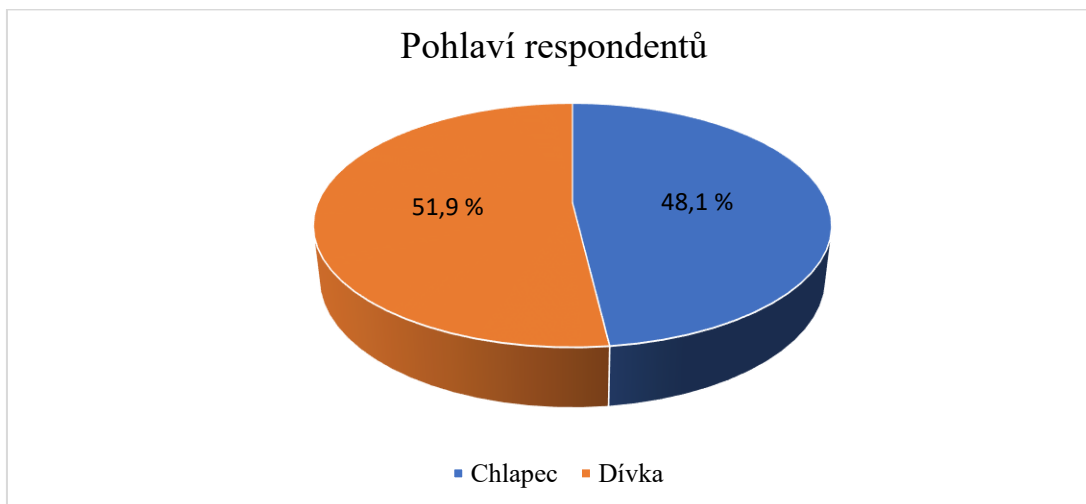
Vzhledem ke skutečnosti, že dotazníky byly distribuovány do základních škol prezenční formou, byla data vyhodnocena ručně a to čárkovací metodou. Následně jsme data pomocí programu MS Excel zpracovali do tabulek (absolutní a relativní četnosti) a grafů. U položky č. 14 jsme preferovali slovní popis.

5 ANALÝZA DAT

V této kapitole analyzujeme shromážděná data, která jsme získali dotazníkovým šetřením. Získaná data jsou vyhodnocena prostřednictvím grafů nebo tabulek a slovního popisu.

5.1 Základní údaje o respondentech

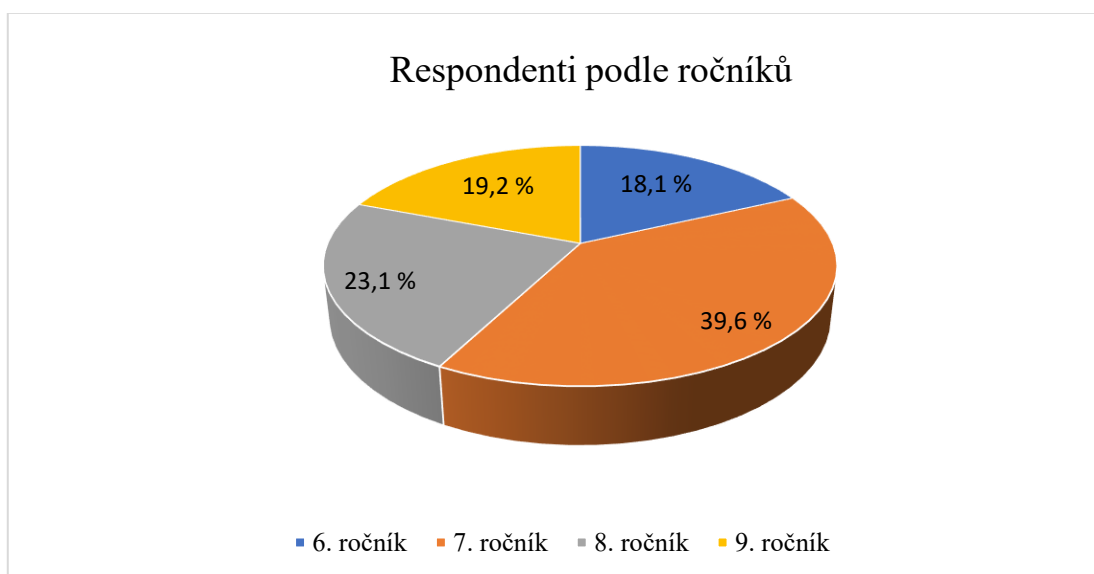
Dotazníková položka č. 1 – Otázka na pohlaví

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

Dotazník vyplnilo celkem 260 respondentů (100 %), z toho bylo 48,1 % (125) chlapců a 51,9 % (135) dívek. Poměr respondentů je přibližně vyrovnaný.

Dotazníková položka č. 2 – Jsi žák/žákyně ... ročníku (třídy) ZŠ?

Graf č. 2 Respondenti podle ročníků

Z celkového počtu 260 respondentů (100 %) je nejnižší zastoupení v 6. ročníku a to 18,1 % (47). Naopak nejvyšší podíl dotazovaných zahrnuje 7. ročník – 39,6 % (103). V 8. ročníku vyplnilo dotazníky 23,1 % (60) a v 9. ročníku 19,2 % (50) respondentů.

5.2 Analýza dat týkající se trávení volného času respondentů

V této podkapitole analyzujeme jednotlivé dotazníkové položky týkající se organizovaného i neorganizovaného volného času ve vztahu k vedlejším výzkumným otázkám.

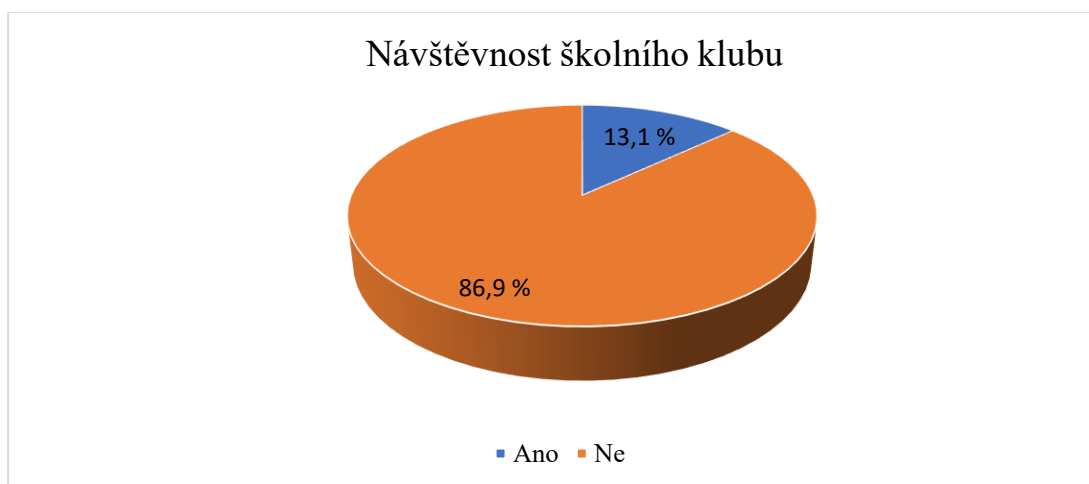
5.2.1 Organizovaný volný čas respondentů

Organizovaný volný čas můžeme charakterizovat jako čas, který respondenti tráví v kroužcích po vyučování ve škole a dále mimo školu v zařízeních pro zájmové vzdělávání a organizované volnočasové aktivity. Na organizovaný volný čas se ptáme VVO č. 1:

VVO č. 1 – Jaká je struktura organizovaného volného času u žáků 2. stupně ZŠ?

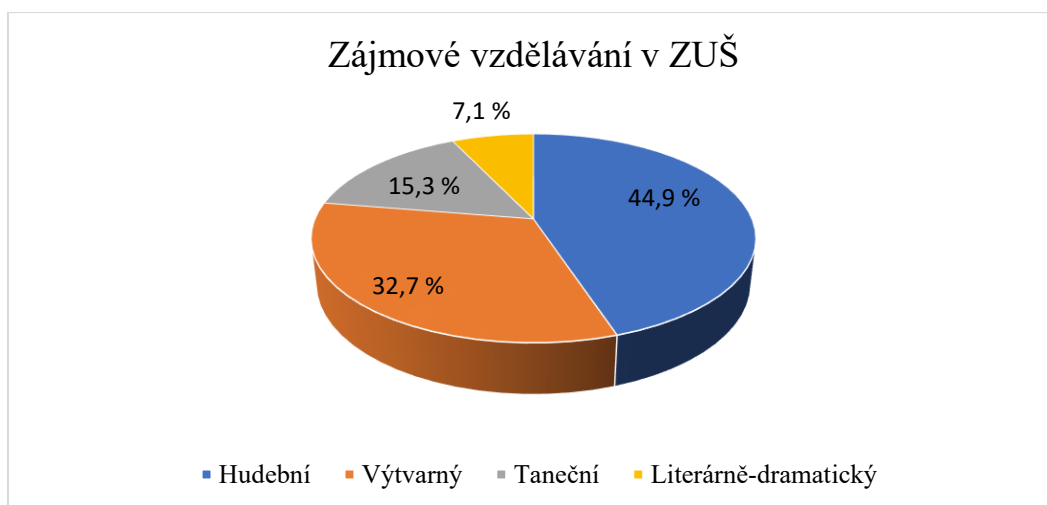
S touto otázkou se pojí dotazníkové položky č. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14.

Dotazníková položka č. 3 – Navštěvuješ pravidelně nějaký kroužek ve školním klubu?

Graf č. 3 Návštěvnost pravidelných kroužků ve školním klubu

Návštěvnost respondentů pravidelných kroužků ve školním klubu je nízká. Z celkového počtu dotazovaných – 260 (100 %) navštěvuje školní klub pouze 13,1 % (34), zatímco 86,9 % (226) tuto aktivitu nevyužívá. Respondenti se mohli vyjádřit, jaký kroužek ve školním klubu navštěvují. Z kroužků převažuje badatelský, robotický a výtvarný. Malá návštěvnost je v keramickém, divadelním kroužku a florbalu. Nejmenší účast je v kroužku anglického jazyka, který navštěvují pouze 2 respondenti.

Dotazníková položka č. 4 – Navštěvuješ některý obor v základní umělecké škole?

Graf č. 4 Zájmové vzdělávání v ZUŠ

U této položky mohli respondenti vybírat z více možností, celková četnost je 98 (100 %). Graf ukazuje, že nejvíce se respondenti věnují hudebnímu oboru a to 44,9 % (44). Výtvarný obor navštěvuje 32,7 % (32) dotazovaných. Taneční obor uvedlo 15,3 % (15) respondentů. Nejmenší zájem je u literárně-dramatického oboru, který navštěvuje pouze 7,1 % (7) dotazovaných.

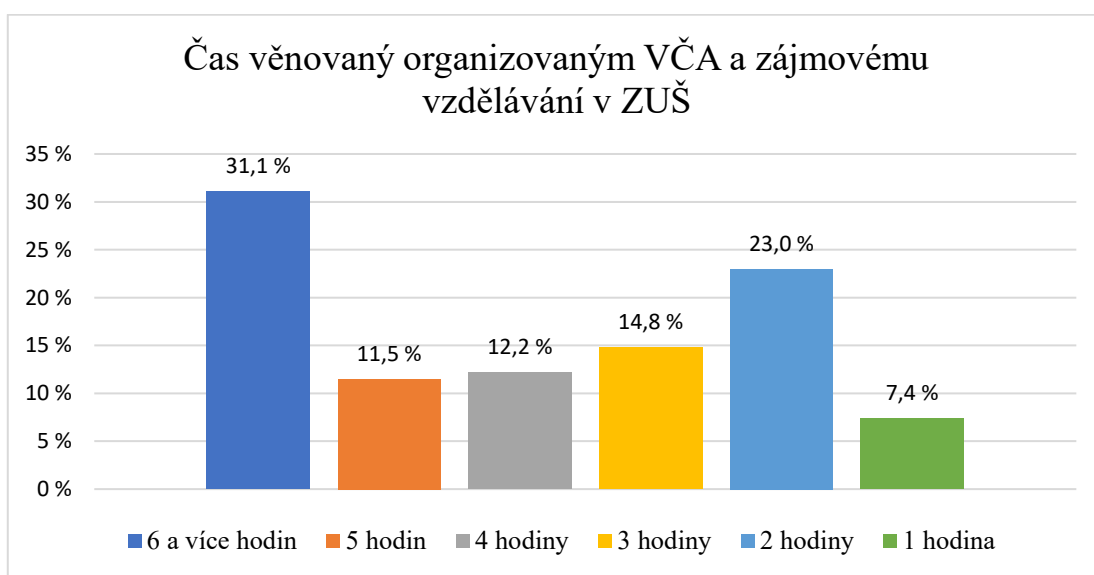
Dotazníková položka č. 5 – Zúčastňuješ se mimo školu i mimo ZUŠ pravidelných organizovaných volnočasových aktivit v zařízeních pro volný čas? (kroužek, klub, oddíl)

Tabulka č. 1 Účast na organizovaných volnočasových aktivitách

Zájmový kroužek	Absolutní četnost	Relativní četnost
Sportovní kroužek	87	38,5 %
Jiný kroužek	51	22,6 %
Taneční kroužek	23	10,2 %
Hudební kroužek	17	7,5 %
Počítače	15	6,6 %
Rybaření	9	4,0 %
Jazykový kroužek	8	3,6 %
Vaření	7	3,1 %
Přírodovědně-turistický kroužek	5	2,2 %
Keramika	3	1,3 %
Šachový kroužek	1	0,4 %
Celkem	226	100 %

Jelikož v této otázce byla možnost vybírat z více odpovědí, celková četnost respondentů, kteří navštěvují zařízení pro VČA, je 226. Nejvíce dotazovaných uvedlo sportovní kroužek – 38,5 % (87). Dále více respondentů zvolilo možnost jiného kroužku a to 22,6 % (51). Tuto aktivitu konkrétně uvedli. Nejčastěji se jednalo o tenis, atletiku, jezdectví, mažoretky. Ojedinele respondenti uváděli volejbal, lukostřelbu, střelecký kroužek, jachting, florbal, basketbal, náboženství, oddíl Skaut, Sokol, kroužek elektroniky, hasičský oddíl a plavání. Dalším navštěvovaným kroužkem je taneční, kterého se zúčastňuje 10,2 % (23) respondentů a hudební – 7,5 % (17) respondentů. Počítače zvolilo 6,6 % (15) dotazovaných. Malá návštěvnost byla zjištěna u rybaření – 4 % (9), jazykového kroužku – 3,6 % (8), vaření – 3,1 % (7), přírodovědně-turistického kroužku – 2,2 % (5), kroužku keramiky – 1,3 % (3) a šachového kroužku – 0,4 % (1).

Dotazníková položka č. 6 – Kolik hodin týdně se věnuješ pravidelným organizovaným volnočasovým aktivitám nebo zájmovému vzdělávání v základní umělecké škole?

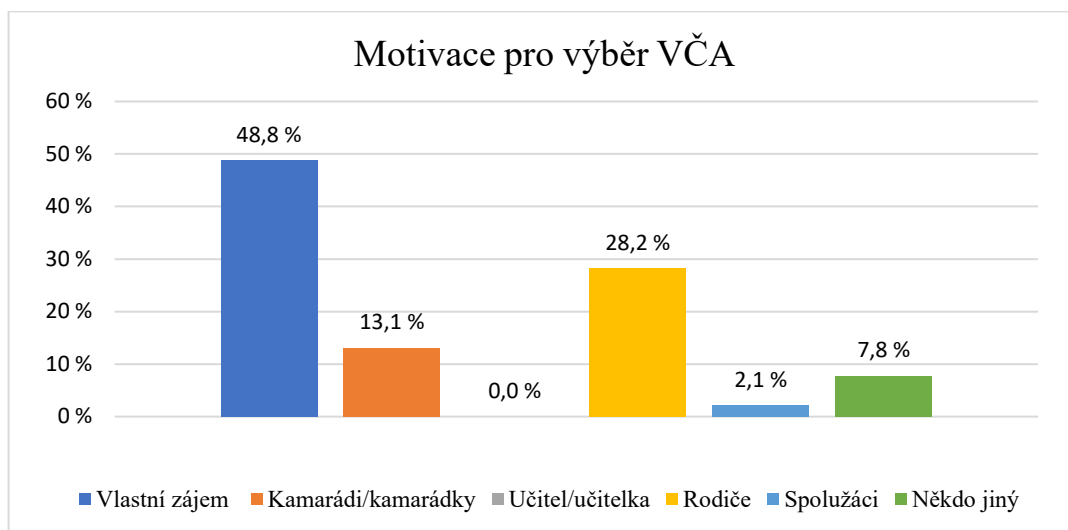

Graf č. 5 Čas věnovaný organizovaným VČA a zájmovému vzdělávání v ZUŠ

Organizované volnočasové aktivity nebo zájmové vzdělávání v základní umělecké škole navštěvuje 56,9 % (148) respondentů z 260. 43,1 % (112) dotazovaných tyto aktivity nevyužívá. Nejvíce respondentů – 31,1 % (46) se věnuje organizovaným VČA nebo zájmovému vzdělávání v ZUŠ 6 a více hodin týdně. Dalších 23 % (34) dotazovaných navštěvuje tato zařízení 2 hodiny týdně. Do intervalu návštěvnosti aktivit 3 hodin týdně náleží 14,8 % (22) respondentů. 5 hodin týdně se věnuje těmto činnostem 11,5 % (17) a 4 hodiny týdně 12,2 % (18) respondentů. Nejméně a to 1 hodinu týdně se VČA a ZUŠ věnuje jen 7,4 % (11) dotazovaných.

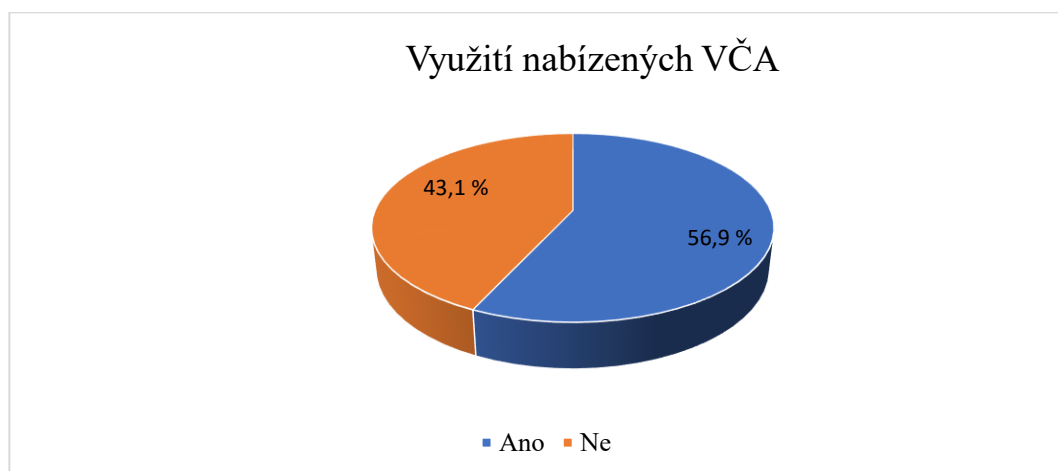
Dotazníková položka č. 7 – Kdo Tě motivoval k přihlášení se do pravidelných organizovaných volnočasových aktivit?

Graf č. 6 Motivace pro výběr VČA

V této dotazníkové položce mohli respondenti vybírat z více možností, celková četnost odpovědí je 283. Nejvíce dotazovaných – 48,8 % (138) uvedlo vlastní zájem o tyto organizované volnočasové aktivity. Dále byli respondenti motivováni rodiči – 28,2 % (80), kamarády a kamarádkami – 13,1 % (37). Vliv na výběr VČA měli i spolužáci a to 2,1 % (6), naopak učitelé v tomto případě neměli vliv žádný. 7,8 % (22) respondentů uvedlo, že je motivoval někdo jiný. Nejčastěji uváděli další rodinné příslušníky, v jednom případě uvedli asistentku, příslušníka oddílu Skaut a trenéra.

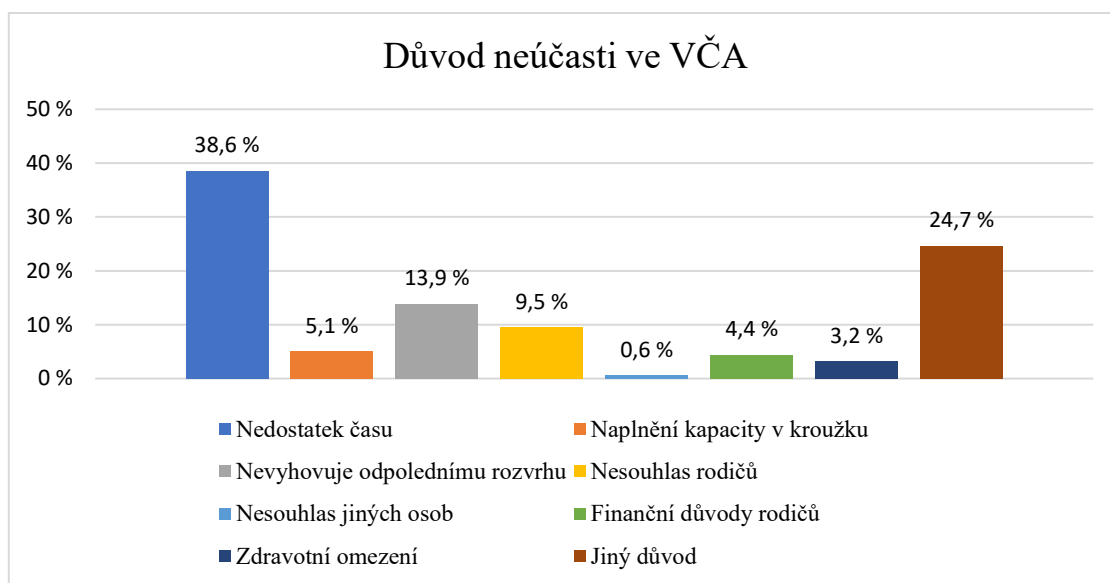
Dotazníková položka č. 8 – Navštěvuješ všechny organizované VČA, které bys chtěl/a?

Graf č. 7 Využití nabízených VČA

Dle grafu 56,9 % (148) respondentů využívá nabízené organizované volnočasové aktivity, zatímco 43,1 % (112) tyto aktivity nevyužívá. V následující dotazníkové položce uvedeme důvody neúčasti ve volnočasových aktivitách.

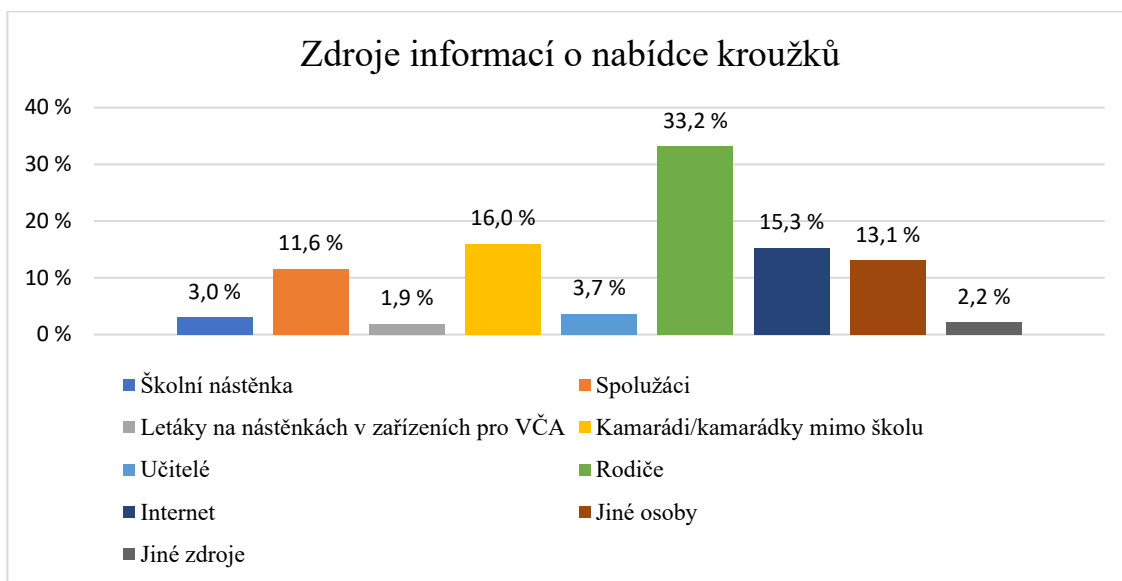
Dotazníková položka č. 9 – Důvod, proč žáci nenavštěvují všechny pravidelné organizované volnočasové aktivity, které by chtěli

Graf č. 8 Důvod neúčasti ve VČA

U této položky mohli respondenti vybrat důvod neúčasti ve volnočasových aktivitách z více možností, celková četnost je 158 (100 %). Nejvíce uváděli nedostatek času – 38,6 % (61). Dalším v pořadí je jiný důvod neúčasti, který označilo 24,7 % (39) dotazovaných. Nejčastěji uváděli, že nechtějí nikam chodit, nemají rádi organizované aktivity, jsou raději sami. Několik respondentů poznamenalo, že kroužek je v jiném městě, a proto ho nemohou navštěvovat. 13,9 % (22) dotazovaných se vyjádřilo, že svou oblíbenou aktivitu nemohou realizovat, neboť v tomto čase mají odpolední vyučování. Podobně se nemůže účastnit VČA 5,1 % (8) dotazovaných kvůli naplnění kapacity v kroužku. Z důvodu nesouhlasu rodičů nenavštěvuje VČA 9,5 % (15) respondentů, z důvodu nesouhlasu jiných osob pouze 0,6 % (1). Neúčast na volnočasových aktivitách z důvodů finančních uvedlo 4,4 % (7) a z důvodů zdravotních 3,2 % (5) dotazovaných.

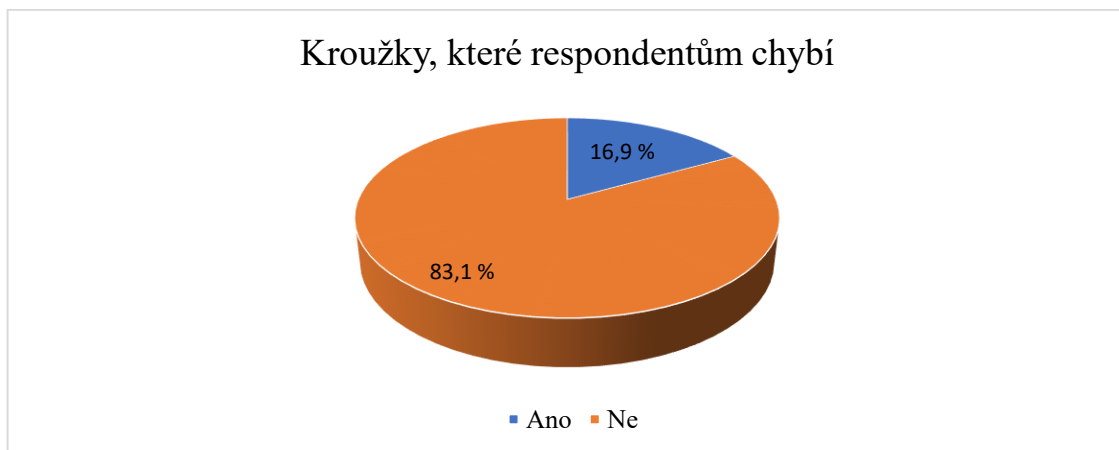
Dotazníková položka č. 11 – Odkud jsi se dověděl/a o nabídce kroužku (kroužků), který (které) navštěvuješ?

Graf č. 9 Zdroje informací o nabídce kroužků

U této položky bylo možné vybírat z více možností, celková četnost je 268 (100 %). Nejvíce informací o nabídce kroužků získali respondenti od rodičů – 33,2 % (89) a dále od kamarádů/kamarádek mimo školu – 16 % (43). Internet poskytl zdroje informací 15,3 % (41) dotazovaným, spolužáci o něco méně – 11,6 % (31). Informace od jiných osob byly 13,1 % (35). Většinou se jednalo o rodinné příslušníky, v jednom případě o asistentku u žáka. V malém počtu byly informace od učitelů – 3,7 % (10), ze školní nástěnky – 3 % (8), z jiných zdrojů – 2,2 % (6) a z letáků na nástěnkách v zařízeních pro VČA – 1,9 % (5).

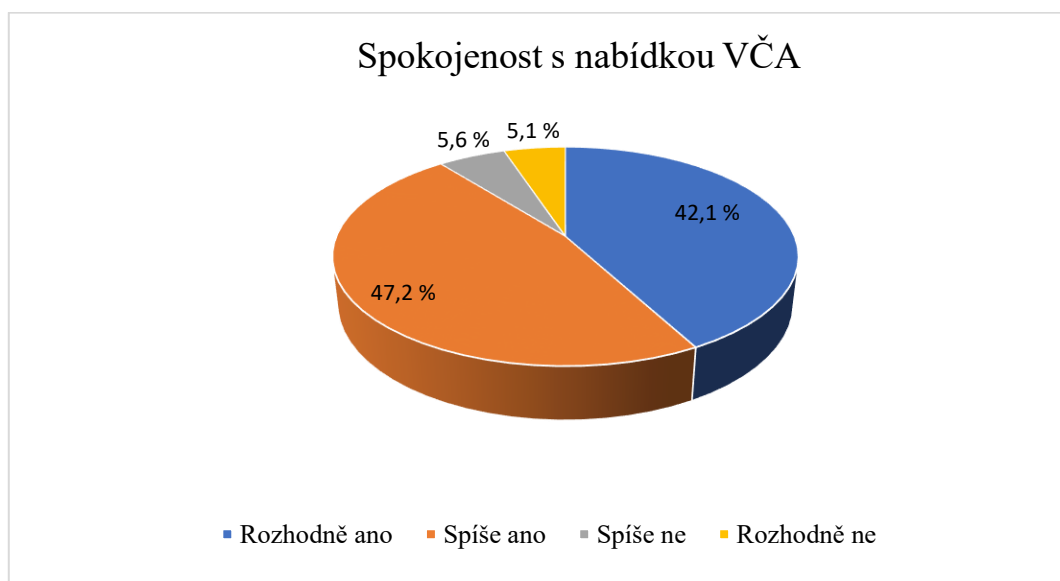
Dotazníková položka č. 12 – Existují nějaké zájmové kroužky, které bys chtěl/a navštěvovat, ale nejsou ve Tvém okolí?

Graf č. 10 Kroužky, které respondentům chybí

Na tuto otázku odpovědělo 16,9 % (44) respondentů, že by si přáli některé nové kroužky, zatímco 83,1 % (216) se vyjádřilo, že jim žádné kroužky nechybí. Z kroužků, které respondenti postrádají, nejčastěji uváděli sportovní kroužky jako je volejbal, americký fotbal, baseball, tenis, box. Ojediněle měli zájem o krasobruslení, curling, fitness, karate, aerobic, parkour, freeride. Z dalších aktivit by respondenti opět ojediněle přivítali kroužek programování, keramiky, herectví, sebeobranu a numismatiku.

Dotazníková položka č. 13 – Souhlasíš s tím, že nabídka pravidelných organizovaných volnočasových aktivit v zařízeních, kam docházíš, je dostatečná a zajímavá?

Graf č. 11 Spokojenost s nabídkou VČA

Na otázku, zda je pro respondenty nabídka pravidelných organizovaných volnočasových aktivit dostatečná a zajímavá se vyjádřilo z 260 jen 216 (100 %). „Rozhodně ano“ odpovědělo 42,1 % (91) dotazovaných. Odpověď „spíše ano“ použilo 47,2 % (102) respondentů. 5,6 % (12) dotazovaných uvedlo „spíše ne“ a 5,1 % (11) „rozhodně ne“.

Dotazníková položka č. 14 – Přání respondentů, pokud nejsou spokojeni s nabídkou VČA

Tato otázka byla otevřená a respondenti se k ní téměř nevyjadřovali. Jen někteří uvedli, že nepotřebují a nechtějí nic zlepšovat, případně neví, co by se mohlo zlepšit. Ojediněle se vyskytly názory jedinců, kteří se vyjádřili, že by přivítali novější vybavení v tělocvičně nebo že by mohli ve svém kroužku trávit více času venku.

5.2.2 Neorganizovaný volný čas respondentů

Neorganizovaný volný čas definujeme jako čas, který mají žáci sami pro sebe po splnění všech školních i domácích povinností a po návštěvě pravidelných organizovaných

volnočasových aktivit. Nyní analyzujeme data týkající se neorganizovaného volného času a ptáme se vedlejší výzkumnou otázkou č. 2:

VVO č. 2 – Jaká je struktura neorganizovaného volného času u žáků 2. stupně základních škol? S touto otázkou se pojí dotazníkové položky č. 15, 18.

Dotazníková položka č. 15 – Jaké tři aktivity děláš nejraději ve svém neorganizovaném volném čase?

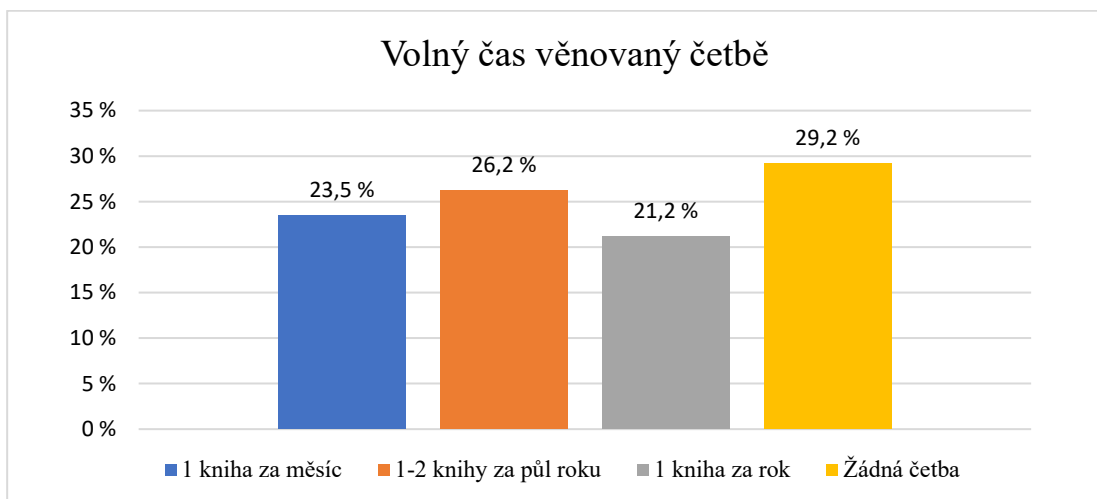
Tabulka č. 2 Nejoblíbenější aktivity v neorganizovaném volném čase

Nejoblíbenější aktivity	Absolutní četnost	Relativní četnost
Venku s kamarády/kamarádkami	125	15,8 %
Sledování filmů, seriálů na PC	101	12,8 %
Poslech hudby	100	12,7 %
Chatování s kamarády/kamarádkami	96	12,1 %
Hraní online her-PC, mobil	91	11,6 %
Sportovní aktivity	83	10,5 %
Jiná činnost	52	6,6 %
Četba knih a časopisů	45	5,7 %
Procházky se psem	41	5,2 %
Návštěva obchodů	39	4,9 %
Návštěva kina	17	2,1 %
Celkem	790	100 %

Respondenti u této položky mohli zaznamenat více možností, celková četnost je 790. Nejvíce uvedli pobyt venku s kamarády nebo kamarádkami – 15,8 % (125). Další oblíbenou aktivitou je sledování filmů a seriálů na počítači, na kterou odpovědělo 12,8 % (101) dotazovaných. Podobně je tomu u poslechu hudby, kterou považuje za oblíbenou aktivitu 12,7 % (100) respondentů. K dalším vyhledávaným činnostem patří chatování s kamarády nebo kamarádkami – 12,1 % (96) a hraní online her na počítači nebo mobilu – 11,6 % (91). Sportovním aktivitám se věnuje 10,5 % (83) respondentů. Jinou činnost uvedlo 6,6 % (52) dotazovaných, ke které se jednotlivě vyjádřili. Jednalo se o pohybové aktivity – tenis, jízda na koni, cvičení, florbal. Několik respondentů poznamenalo esteticko-výchovné činnosti jako malování, skládání básní, hra na klavír a kytaru, psaní vlastních knih a tanec. Další uvedli, že se věnují vaření, pečení, práci na zahradě, domácím zvířatům, rybaření nebo tráví volný čas s rodinou. Pouze jeden respondent sbírá staré mince a minerály. Četbu knih a časopisů uskutečňuje 5,7 % (45) dotazovaných,

podobně procházky se psem – 5,2 % (41). Malá část respondentů odpověděla na otázku návštěvy kina a to jen 2,1 % (17), zatímco návštěva obchodů byla více – 4,9 % (39).

Dotazníková položka č. 18 – Jak často se věnuješ četbě knih mimo povinnou četbu do školy?

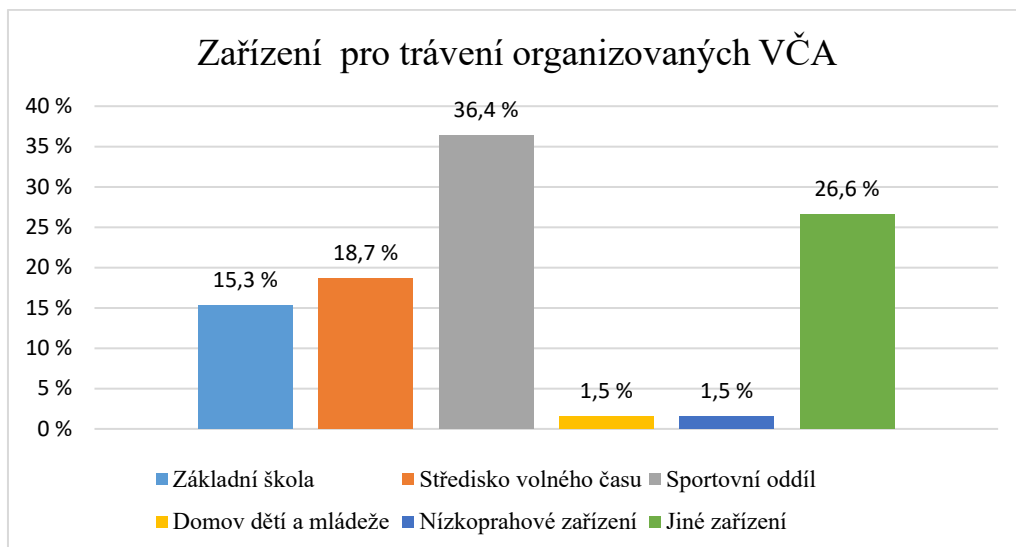
Graf č. 12 Volný čas věnovaný četbě

Mimo povinnou četbu do školy přečte 1 knihu za měsíc 23,5 % (61) respondentů. Frekvenci čtení 1-2 knih za půl roku uvedlo 26,2 % (68) dotazovaných. Jen 1 knihu za rok přečte 21,2 % (55) a žádné knihy nečte 29,2 % (76) respondentů.

5.2.3 Místo trávení organizovaného i neorganizovaného volného času

VVO č. 3 – Kde žáci 2. stupně ZŠ využívají svůj volný čas? K této vedlejší výzkumné otázce se vztahují dotazníkové položky č. 10 a 20, kterými jsme zjišťovali, kde respondenti tráví svůj organizovaný i neorganizovaný volný čas.

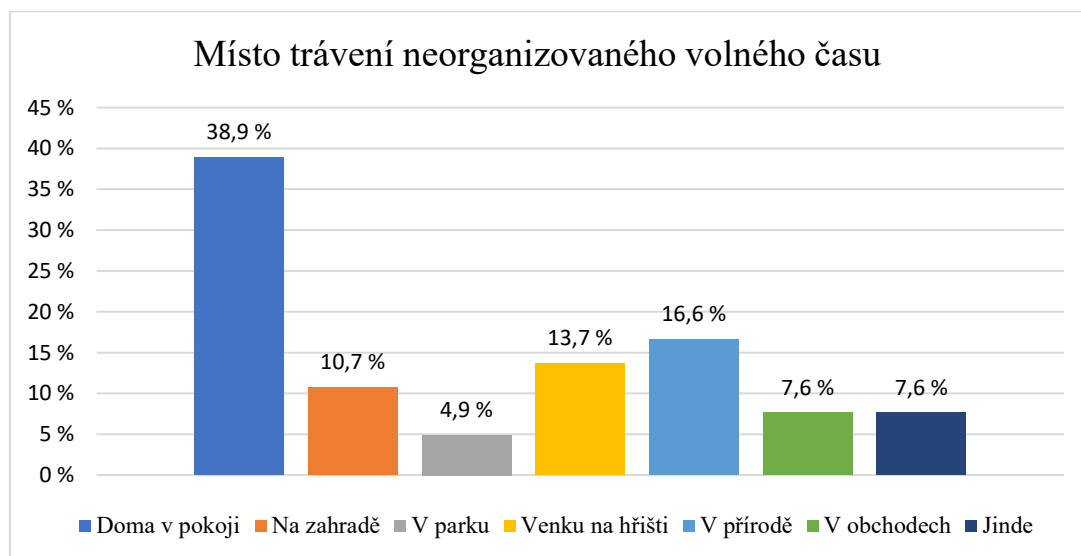
Dotazníková položka č. 10 – V jakém zařízení se účastníš pravidelných organizovaných volnočasových aktivit?

Graf č. 13 Zařízení pro trávení organizovaných VČA

Respondenti, kteří se zúčastňují pravidelných organizovaných volnočasových aktivit, mohli u této položky vybírat z více možností, celková četnost je 203 (100 %). Největší návštěvnost je ve sportovním oddílu – 36,4 % (74). Dále následuje jiné zařízení, kam chodí 26,6 % (54) dotazovaných a toto zařízení konkrétně uvedli. Jednalo se o arcibiskupské gymnázium, střední a jazykovou školu, ZUŠ, tělocvičnu Sokola, jezdecký klub, klubovnu Skauta, tenisový klub, atletický stadion a bowling klub. Ve středisku volného času se zúčastňuje VČA 18,7 % (38) a na základní škole 15,3 % (31) respondentů. Nejméně dotazovaných navštěvuje domov dětí a mládeže – 1,5 % (3), stejně tak nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – 1,5 % (3).

Dotazníková položka č. 20 – Kde většinou trávíš svůj neorganizovaný volný čas?

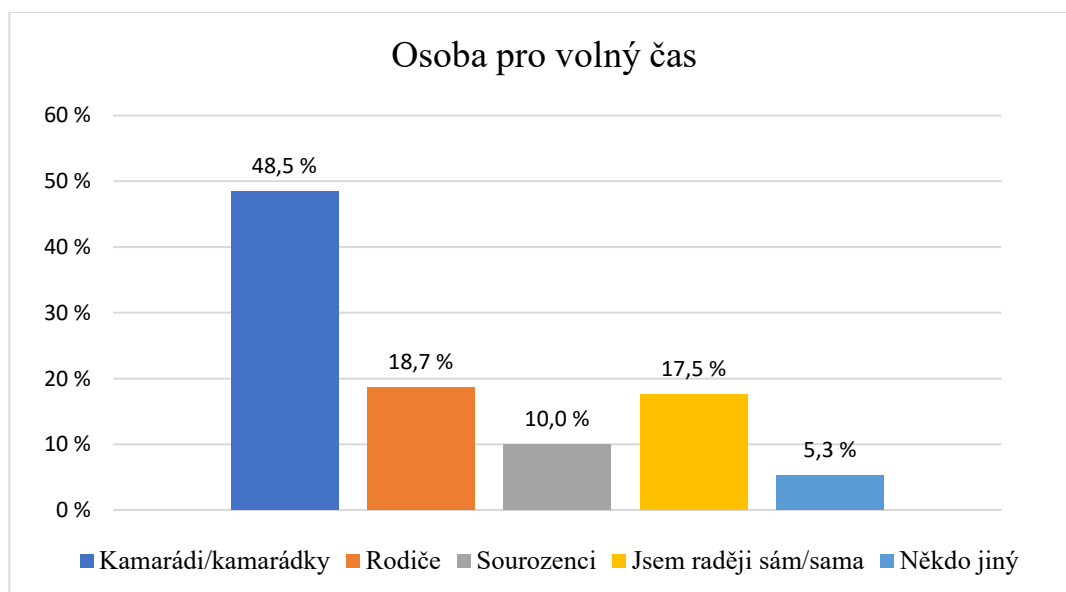
Graf č. 14 Místo trávení neorganizovaného volného času

Respondenti u této položky uváděli, kde nejčastěji tráví svůj neorganizovaný volný čas, mohli vybírat z více možností, proto je celková četnost 512 (100) %. Nejvíce respondentů – 38,9 % (199) tráví svůj volný čas doma v pokoji. Také uvedli pobyt v přírodě, který označilo 16,6 % (85) a na hřišti 13,7 % (70) dotazovaných. Zahradu k trávení volného času využívá 10,7 % (55), ale pobyt v parku jen 4,9 % (25) respondentů. Více než v parku tráví 7,6 % (39) dotazovaných svůj volný čas v obchodech. Stejně označilo možnost „jinde“ a to 7,6 % (39) respondentů. Uváděli zimní stadion, sportovní i tenisovou halu, skatepark, u koní (ve stájích a v přírodě). Někteří poznamenali, že volný čas tráví u svých prarodičů nebo ve městě mezi lidmi.

5.2.4 Osoby pro trávení volného času

VVO č. 4 – S kým žáci 2. stupně základních škol tráví volný čas? K této vedlejší výzkumné otázce se vztahuje dotazníková položka č. 19, kterou jsme zjišťovali, s kým tráví respondenti svůj neorganizovaný volný čas

Dotazníková položka č. 19 – S kým nejčastěji trávíš svůj neorganizovaný volný čas?

Graf č. 15 Osoba pro volný čas

U této položky uváděli respondenti více možností, celková četnost je 359 (100 %). Jak se dalo předpokládat, největší část respondentů tráví svůj volný čas s kamarády a kamarádkami – 48,5 % (174). S rodiči je ve volném čase 18,7 % (67) a se sourozenci 10 % (36) dotazovaných. Více respondentů – 17,5 % (63) uvedlo, že ve volném čase jsou raději sami. 5,3 % (19) označilo, že tráví volný čas s někým jiným.

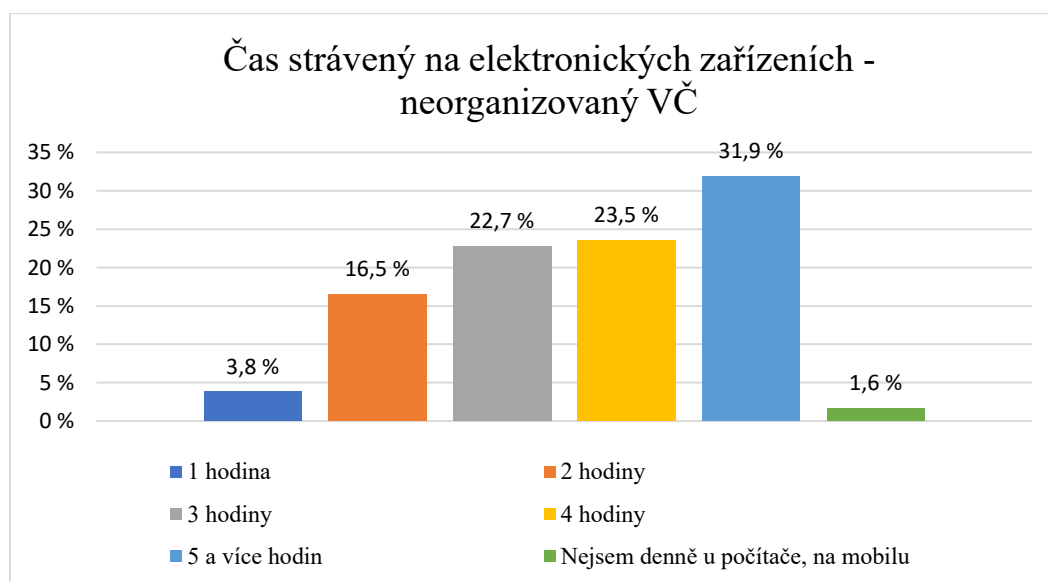

5.2.5 Rizika trávení volného času

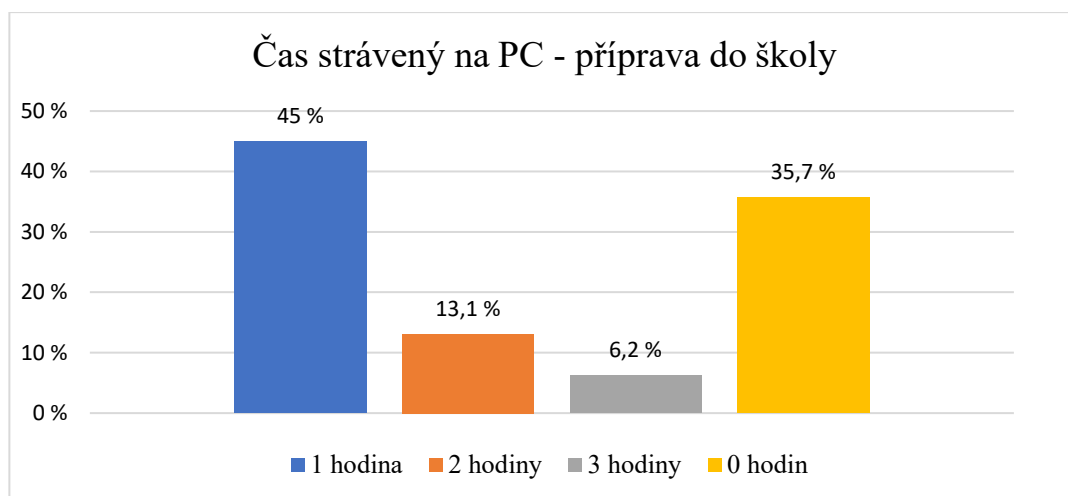
VVO č. 5 – Jaká jsou rizika trávení volného času u žáků 2. stupně základních škol?

S touto vedlejší výzkumnou otázkou se pojí dotazníkové položky č. 16, 17, 21 a 22, kde budeme zjišťovat, kolik času respondenti denně stráví u počítače a dalších elektronických zařízení. Velké množství času stráveného u těchto zařízení může znamenat rizika jako např. projevy závislosti, vznik nadváhy z důvodu nedostatku pohybu, poruchy zraku apod. Také uvedeme, jak respondenti využívali volný čas v době nouzového stavu a lockdownu, když byly zavřeny školy, ZUŠ a zařízení pro VČA. Jsme přesvědčeni, že v této době respondenti upřednostňovali pasivní způsob trávení volného času, který by mohl představovat i nějaká rizika. Poslední dotazníková položka zjišťovala, zda respondenti někdy zažívali nudu, která se v některých případech může stát hlavním činitelem pro rizikové chování.

Dotazníková položka č. 16 – Kolik času denně strávíš u počítače, notebooku, mobilu (mimo přípravu do školy), za účelem hraní her, chatování s kamarády nebo kamarádkami, sledování filmů, seriálů, poslechu hudby apod.

Graf č. 16 Čas strávený na elektronických zařízeních v neorganizovaném volném čase
Graf ukazuje, že z 260 (100 %) dotazovaných stráví 5 a více hodin denně u počítače nebo dalších elektronických zařízení 31,9 % (83). Následuje 23,5 % (61) respondentů, kteří využívají tato zařízení 4 hodiny denně. Dalších 22,7 % (59) dotazovaných je na počítači nebo mobilu 3 hodiny denně a 16,5 % (43) 2 hodiny denně. Jen 3,8 % (10) respondentů 1 hodinu denně. Pouze 1,6 % (4) z dotazovaných není denně u počítače nebo na mobilu.

Dotazníková položka č. 17 – Kolik hodin denně jsi na PC za účelem přípravy do školy?

Graf č. 17 Čas strávený na PC za účelem přípravy do školy

Tuto položku jsme do dotazníku umístili záměrně s tím, abychom zjistili další čas, který respondenti tráví u počítače, i když se jedná o přípravu do školy. 45 % (117) dotazovaných používá počítač pro přípravu do školy pouze 1 hodinu denně. 13,1 % (34) respondentů využívá počítač pro tento účel 2 hodiny denně a 6,2 % (16) se potřebuje připravovat do školy 3-4 hodiny denně. Celých 35,7 % (93) počítač pro přípravu do školy nevyužívá.

Dotazníková položka č. 21 – Jak jsi využíval/a volný čas v době nouzového stavu, když byly zavřeny školy, ZUŠ a volnočasová zařízení?

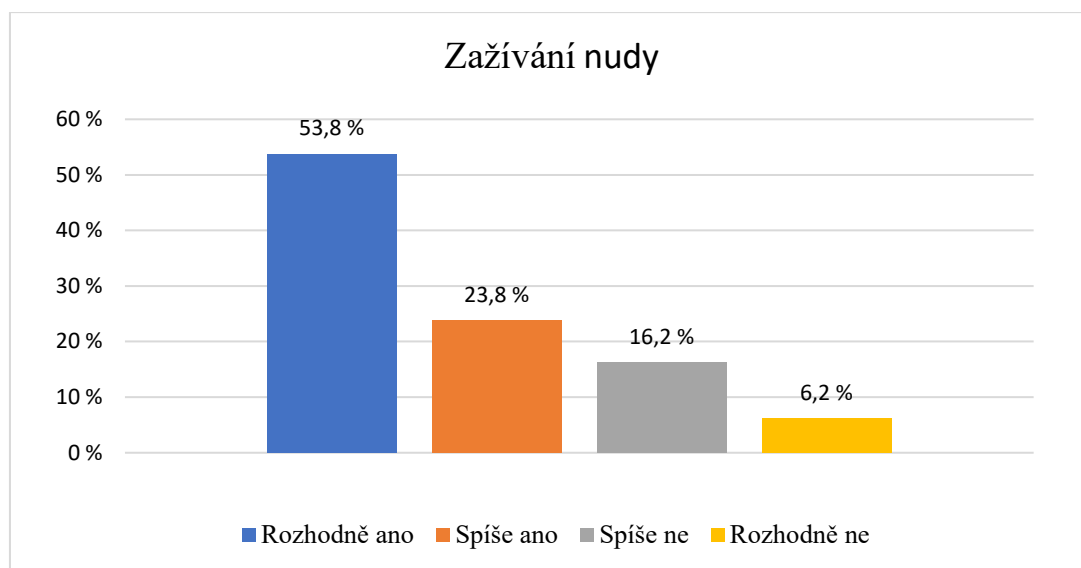
Tato dotazníková položka byla otevřená. Respondenti mohli uvést alespoň tři činnosti, jak využívali volný čas v době, když nemohli v období nouzového stavu a lockdownu z důvodu pandemie Covidu 19 navštěvovat školu, volnočasová zařízení ani zájmové vzdělávání v ZUŠ. Domníváme se, že v této době trávili respondenti volný čas pasivně, neboť nemohli navštěvovat své kroužky. Tento pasivní volný čas, kterého měli v období lockdownu respondenti daleko více, by mohl představovat i určitá rizika. Respondenty bylo zodpovězeno více činností, které jsme uspořádali do následné tabulky.

Tabulka č. 3 Využití volného času v době nouzového stavu a lockdownu

Oblíbené činnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost
Hry na PC a mobilu i online	80	13,1 %
PC-sledování filmů, seriálů	60	9,8 %
PC, mobil-chatování, volání	59	9,7 %
Sportovní aktivity	55	9,0 %
Venku s kamarády a kamarádkami	48	7,9 %
Hra na hudební nástroj, malování, ruční práce	45	7,4 %
Vycházky do přírody	43	7,0 %
Jiné	42	6,9 %
Četba knih	41	6,7 %
Odpočinek na pohovce	41	6,7 %
Procházky se zvířaty, péče	39	6,4 %
Doma s rodinou	32	5,2 %
Sledování televize	13	2,1 %
Žádné vyjádření	13	2,1 %
Celkem	611	100 %

Tato položka byla otevřená a respondenti mohli uvést alespoň tři činnosti. Celková četnost je 611. Nejvíce dotazovaných preferovalo hry na PC i online – 13,1 % (80), sledování filmů a seriálů na PC uvedlo 9,8 % (60). Chatování a volání prostřednictvím PC nebo mobilu uskutečňovalo 9,7 % (59) dotazovaných. Z uvedených čísel vyplývá, že hodně volného času respondenti trávili u elektronických zařízení. Toto pasivní trávení volného času může znamenat i určitá rizika. Naopak sportovní aktivity provozovalo pouze 9 % (55), venku s kamarády nebo kamarádkami bylo 7,9 % (48) respondentů. Malování, hrám na hudební nástroje i ručním pracím se věnovalo 7,4 % (45) dotazovaných. Vycházky do přírody uskutečňovalo 7 % (43) respondentů. Jinou činností se zabývalo 6,9 % (42) dotazovaných. Někteří uvedli např. poslech hudby, psaní vlastní knihy, hraní deskových her, čtení japonských knih, rybaření, vaření, pečení. Četbě knih se věnovalo pouze 6,7 % (41) dotazovaných. 6,7 % (41) respondentů také uvádělo, že v období lockdownu trávili volný čas odpočinkem na pohovce i spánkem, zatímco 6,4 % (39) se zabývalo procházkami s domácími mazlíčky včetně jejich péče. Doma s rodinou strávilo 5,2 % (32) a sledováním televize jen 2,1 % (13) dotazovaných. Nutno ještě uvést, že 2,1 % (13) respondentů se k této otázce vůbec nevyjádřilo.

Dotazníková položka č. 22 – Zažíval/a jsi někdy nudu?

Graf č. 18 Zažívání nudy

Jak ukazuje graf, více než polovina respondentů – 53,8 % (140) někdy zažívala nudu. Pro variantu „spíše ano“ se vyjádřilo 23,8 % (62) dotazovaných. „Spíše ne“ označilo 16,2 % (42). Jen 6,2 % (16) respondentů vůbec nezažívá nudu.

5.3 Testování hypotéz

V této podkapitole ověříme hypotézy, které jsme stanovili na začátku empirické části. U hypotéz H1 a H2 vycházíme z dotazníkové položky č. 6, u H3 z dotazníkové položky č. 16. Uvedené hypotézy ověříme pomocí statistické metody pro analýzu nominálních dat. Použijeme test dobré shody chí-kvadrát, abychom zjistili, jestli hypotézy přijmeme nebo odmítneme.

H1: Žáci nižších ročníků (6. a 7.) 2. stupně ZŠ využívají více pravidelné organizované volnočasové aktivity než žáci vyšších ročníků (8. a 9.) 2. stupně ZŠ.

H₀: Četnosti žáků nižších ročníků (6. a 7.) a žáků vyšších ročníků (8. a 9.) 2. stupně ZŠ, kteří využívají pravidelné organizované volnočasové aktivity, jsou stejné.

H_A: Četnosti žáků nižších ročníků (6. a 7.) a žáků vyšších ročníků (8. a 9.) 2. stupně ZŠ, kteří využívají pravidelné organizované volnočasové aktivity, jsou rozdílné.

Nyní vypočteme testové kritérium chí-kvadrát a následně porovnáme s hodnotou kritickou, uvedenou v tabulce č. II (Chráška, 2016, s. 234).

Tabulka č. 4 Kontingenční tabulka I

Počet hodin	Žáci 6. a 7. ročníku	Žáci 8. a 9. ročníku	Σ
0 hodin	60 (64,62)	52 (47,38)	112
1-2 hodiny	27 (25,96)	18 (19,04)	45
3-5 hodin	35 (32,31)	21 (23,69)	56
6 a více hodin	28 (27,12)	19 (19,88)	47
Σ	150	110	260

Tabulka č. 5 Výpočet testového kritéria chí-kvadrát I

Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P-O)^2}{O}$
60	64,62	-4,62	21,34	0,33
52	47,38	4,62	21,34	0,45
27	25,96	1,04	1,08	0,042
18	19,04	-1,04	1,08	0,057
35	32,31	2,69	7,24	0,224
21	23,69	-2,69	7,24	0,306
28	27,12	0,88	0,77	0,028
19	19,88	-0,88	0,77	0,039
Σ 260	Σ 260			Σ 1,476

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} = 1,476$$

Hladina významnosti: $\alpha = 0,05$, počet stupňů volnosti: $f = (4-1) * (2-1) = 3$.

$\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ (kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát)

$$\chi^2 = 1,476 < \chi^2_{0,05}(3) = 7,815$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je menší než hodnota kritická, proto na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu nezamítáme.

Mezi žáky nižších ročníků (6. a 7.) a žáky vyšších ročníků (8. a 9.) 2. stupně ZŠ, kteří využívají pravidelné organizované volnočasové aktivity, nebyl prokázán statisticky významný rozdíl.

H2: Dívky (žákyně 2. stupně ZŠ) navštěvují pravidelné organizované volnočasové aktivity více než chlapi (žáci 2. stupně ZŠ).

H₀: Mezi četnostmi žáků 2. stupně ZŠ, kteří navštěvují pravidelné organizované volnočasové aktivity, není z hlediska pohlaví rozdíl.

H_A : Mezi četnostmi žáků 2. stupně ZŠ, kteří navštěvují pravidelné organizované volnočasové aktivity, je z hlediska pohlaví rozdíl.

Nyní vypočteme testové kritérium chí-kvadrát a následně porovnáme s hodnotou kritickou, uvedenou v tabulce II (Chráska, 2016, s. 234).

Tabulka č. 6 Kontingenční tabulka II

Počet hodin	Chlapci (žáci 2. stupně ZŠ)	Dívky (žákyně 2. stupně ZŠ)	Σ
0 hodin	64 (53,85)	48 (58,15)	112
1-2 hodiny	18 (24,52)	33 (26,48)	51
3-5 hodin	20 (26,44)	35 (28,56)	55
6 a více hodin	23 (20,19)	19 (21,81)	42
Σ	125	135	260

Tabulka č. 7 Výpočet testového kritéria chí-kvadrát II

Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P-O)^2}{O}$
64	53,85	10,15	103,02	1,914
48	58,15	-10,15	103,02	1,772
18	24,52	-6,52	42,51	1,734
33	26,48	6,52	42,51	1,605
20	26,44	-6,44	41,47	1,568
35	28,56	6,44	41,47	1,452
23	20,19	2,81	7,9	0,391
19	21,81	-2,81	7,9	0,362
Σ 260	Σ 260			Σ 10,798

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} = 10,798$$

Hladina významnosti: $\alpha = 0,05$, počet stupňů volnosti: $f = (4-1) * (2-1) = 3$.

$\chi^2_{0,05} (3) = 7,815$ (kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát)

$$\chi^2 = 10,798 > \chi^2_{0,05} (3) = 7,815$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je větší než hodnota kritická, proto na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní.

Mezi žáky 2. stupně ZŠ, kteří navštěvují pravidelné organizované volnočasové aktivity, byl z hlediska pohlaví prokázán statisticky významný rozdíl.

H3: Žáci vyšších ročníků (8. a 9.) 2. stupně ZŠ tráví denně více volného času u elektronických zařízení, než žáci nižších ročníků (6. a 7.) 2. stupně ZŠ.

H_0 : Mezi žáky vyšších ročníků (8. a 9.) a žáky nižších ročníků (6. a 7.) 2. stupně ZŠ, kteří denně tráví volný čas u elektronických zařízení, není rozdíl.

H_A : Mezi žáky vyšších ročníků (8. a 9.) a žáky nižších ročníků (6. a 7.) 2. stupně ZŠ, kteří denně tráví volný čas u elektronických zařízení, je rozdíl.

Tabulka č. 8 Kontingenční tabulka III

Počet hodin	Žáci 6. a 7. ročníku	Žáci 8. a 9. ročníku	Σ
0-2 hodiny	39 (32,88)	18 (24,12)	57
3 hodiny	32 (34,04)	27 (24,96)	59
4 hodiny	36 (35,19)	25 (25,81)	61
5 a více hodin	43 (47,88)	40 (35,12)	83
Σ	150	110	260

Tabulka č. 9 Výpočet testového kritéria chí-kvadrát III

Pozorovaná četnost	Očekávaná četnost	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P-O)^2}{O}$
39	32,88	6,12	37,45	1,139
18	24,12	-6,12	37,45	1,552
32	34,04	-2,04	4,16	0,122
27	24,96	2,04	4,16	0,166
36	35,19	0,81	0,66	0,019
25	25,81	-0,81	0,66	0,026
43	47,88	-4,88	23,81	0,498
40	35,12	4,88	23,81	0,678
Σ 260	Σ 260			Σ 4,2

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} = 4,2$$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$, počet stupňů volnosti $f = (4-1) * (2-1) = 3$.

$\chi^2_{0,05} (3) = 7,815$ (kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát)

$$\chi^2 = 4,2 < \chi^2_{0,05} (3) = 7,815$$

Vypočítaná hodnota je menší než hodnota kritická, proto na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu nezamítáme.

Mezi žáky vyšších ročníků (8. a 9.) a žáky nižších ročníků (6. a 7.), kteří denně tráví volný čas u elektronických zařízení, nebyl prokázán statisticky významný rozdíl.

6 INTERPRETACE DAT

V této kapitole budeme interpretovat shromážděná data. Nejprve uvedeme výsledky z dotazníkových položek č. 1 a 2, které zahrnují základní údaje o respondentech. Dále odpovíme na všechny výzkumné otázky, které jsme si stanovili v úvodu empirické části.

Výsledky z položky č. 1 ukázaly, že v rámci výzkumného šetření vyplnilo dotazník 260 respondentů, z toho bylo přibližně 48 % chlapců a 52 % dívek. Položka č. 2 zkoumala počet respondentů podle jednotlivých ročníků. Nejvyšší počet dotazovaných zahrnuje 7. ročník – 39,6 %, následuje 8. ročník – 23,1 % a 9. ročník – 19,2 %. Nejnižší počet respondentů je v 6. ročníku – 18,1 %.

Vedlejší výzkumná otázka č. 1: Jaká je struktura organizovaného volného času u žáků 2. stupně základních škol?

Pro odpovědi na tuto vedlejší výzkumnou otázku použijeme informace získané z dotazníkových položek 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 a 14.

Položky č. 3, 4 a 5 zjišťovaly, jaké kroužky respondenti navštěvují ve škole, v základní umělecké škole a v zařízeních pro volnočasové aktivity. Výsledky u položky č. 3 ukázaly, že účast v pravidelných kroužcích ve školním klubu je nízká. Školní klub navštěvuje pouze 13 % dotazovaných, zatímco 87 % tuto aktivitu nevyužívá. Z navštěvovaných kroužků převažuje badatelský, robotický a výtvarný. Malá účast byla zaznamenána v keramickém, divadelním kroužku a florbalu. Nejmenší návštěvnost je v kroužku anglického jazyka. Z položky č. 4 vyplynulo, že z celkového počtu 260 respondentů navštěvuje základní uměleckou školu přibližně 38 %. Z toho je největší účast v hudebním oboru a to 44,9 %, výtvarný obor navštěvuje 32,7 % dotazovaných. Taneční obor uvedlo 15,3 % respondentů. Nejmenší zájem je u literárně-dramatického oboru, který navštěvuje jen 7 % dotazovaných. U položky č. 5 jsme zjišťovali, jaké pravidelné volnočasové aktivity respondenti navštěvují (mimo školu i mimo ZUŠ). Analýza dat nám ukázala, že největší účast má sportovní kroužek – 38,5 %, což považujeme za přínosné. Možnost jiného kroužku zvolilo 22,6 % dotazovaných. Tuto aktivitu konkrétně uvedli. Nejčastěji se jednalo o tenis, atletiku, jezdectví, mažoretky. Ojediněle respondenti uváděli volejbal, lukostřelbu, střelecký kroužek, jachting, florbal, basketbal, náboženství, oddíl Skaut, Sokol, kroužek elektroniky, hasičský oddíl a plavání. Z dalších aktivit respondenti navštěvují taneční kroužek, kterého se zúčastňuje 10,2 % a hudební s účastí 7,5 % dotazovaných. Počítače zvolilo 6,6 %.

Nejmenší účast byla zjištěna u kroužků jako je rybaření, jazykový, přírodovědně-turistický a vaření. Naprosto minimální návštěvnost je v kroužku keramiky a v šachovém kroužku.

Výsledky z položky č. 6 ukazují, kolik hodin týdně se respondenti věnují pravidelným organizovaným volnočasovým aktivitám nebo zájmovému vzdělávání v ZUŠ. Dle dotazníkového šetření navštěvuje tyto aktivity přibližně 57 % respondentů a 43 % je nevyužívá. Nejvíce dotazovaných a to 31,1 % se věnuje těmto činnostem 6 a více hodin týdně. Dalších 23 % respondentů navštěvuje tato zařízení 2 hodiny týdně. Do intervalu návštěvnosti aktivit 3 hodin týdně náleží 14,8 % respondentů. Pouze 11,5 % se těmto činnostem věnuje 5 hodin týdně a 12,2 % se účastní aktivit 4 hodiny týdně. Jen 1 hodinu týdně se VČA a zájmovému vzdělávání v ZUŠ věnuje 4,4 % respondentů. Položka č. 6 nám také poskytla data pro testování hypotéz H1 a H2. Testováním hypotézy H1 jsme chtěli zjistit, jestli žáci nižších ročníků (6. a 7.) 2. stupně ZŠ využívají více pravidelné volnočasové aktivity než žáci vyšších ročníků (8. a 9.). Výsledek testu dobré shody chí-kvadrát ukázal, že nulovou hypotézu nezamítáme. Mezi žáky 6. a 7. ročníku a žáky 8. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ, kteří využívají organizované volnočasové aktivity, nebyl prokázán statisticky významný rozdíl. Testováním hypotézy H2 jsme zjišťovali, jestli dívky (žákyně 2. stupně ZŠ) navštěvují více pravidelné organizované volnočasové aktivity než chlapci (žáci 2. stupně ZŠ). Podle výsledku testu dobré shody chí-kvadrát odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi žáky 2. stupně ZŠ, kteří navštěvují pravidelné organizované volnočasové aktivity, byl z hlediska pohlaví prokázán statisticky významný rozdíl. Výsledky našeho výzkumu ukazují, že dívky (žákyně 2. stupně ZŠ) navštěvují pravidelné organizované VČA více než chlapci (žáci 2. stupně ZŠ).

Motivaci pro účast v pravidelných organizovaných volnočasových aktivitách zkoumala dotazníková položka č. 7. Téměř polovina dotazovaných uvedla vlastní zájem o tyto činnosti, což považujeme za přínosné. Přibližně 1/3 respondentů byla motivována rodiči. Vliv na výběr volnočasových aktivit měli i kamarádi a kamarádky a to 13,1 %, v menší míře jiná osoba – 7,8 %, spolužáci – 2,1 %, naopak je zvláštní, že učitelé neměli na výběr VČA u dotazovaných vliv žádný.

Položkou č. 8 jsme se dotazovali, zda respondenti navštěvují všechny pravidelné organizované volnočasové aktivity, které by chtěli. Dle analýzy dat tyto aktivity navštěvuje přibližně 57 % dotazovaných, zatímco 43 % organizované VČA nevyužívá. Důvod, proč je nemohou navštěvovat, nám uvádí položka č. 9. Z výsledků vyplynulo, že nejvíce respondenti uváděli nedostatek času – 38,6 %. Dále následuje jiný důvod neúčasti,

který uvedlo 24,7 % respondentů. Nejčastěji se vyjádřili, že nechtějí nikam chodit, nemají rádi organizované aktivity. Nemají tedy potřebu navštěvovat volnočasová zařízení nebo neví, kam chodit. Někteří poznamenali, že nejsou rádi ve společnosti, raději jsou sami. Několik respondentů uvedlo, že kroužek je v jiném městě, a proto ho nemohou navštěvovat. Téměř 14 % dotazovaných se vyjádřilo, že svou oblíbenou VČA nemohou realizovat, neboť v tomto čase mají odpolední vyučování. Podobně se nemůže účastnit VČA přibližně 5 % respondentů kvůli naplnění kapacity v kroužku. Z důvodu nesouhlasu rodičů i jiných osob nenavštěvuje tyto činnosti téměř 10 % dotazovaných. Bylo také zjištěno, že v malé míře se respondenti nemohou zúčastňovat oblíbených VČA z důvodů finančních a zdravotních.

Položka č. 11 zjišťovala zdroje informací o nabídce kroužků. Z výsledků vyplývá, že nejvíce informací o nabídce kroužků získali respondenti od rodičů – 33,2 % a dále od kamarádů a kamarádek mimo školu – 16 %. Internet poskytl zdroje informací 15,3 % dotazovaným, spolužáci – 11,6 %. Informace od jiných osob byly 13,1 %, kdy se většinou jednalo o rodinné příslušníky, jednom případě o asistentku u žáka. V malém počtu se respondenti dověděli o kroužcích od učitelů a ze školní nástěnky. Nejméně informací bylo z jiných zdrojů, stejně tak z letáků na nástěnkách v zařízeních pro VČA.

U položky č. 12 jsme zkoumali, jestli existují nějaké kroužky, které by respondenti chtěli navštěvovat, ale v jejich okolí nejsou. Přibližně 17 % dotazovaných odpovědělo, že by si přáli některé nové kroužky, zatímco 83 % se vyjádřilo, že jim žádné kroužky nechybí. Z kroužků, které respondenti postrádají, nejčastěji uváděli sportovní kroužky jako je volejbal, americký fotbal, baseball, tenis, box. Ojediněle měli zájem o krasobruslení, curling, fitness, karate, aerobic, parkour, freeride. Z dalších aktivit by respondenti ojediněle také přivítali kroužek programování, keramiky, herectví, sebeobranu a numismatiku.

U položek 13 a 14 jsme se dotazovali, zda respondenti jsou s nabídkou pravidelných organizovaných volnočasových aktivit spokojeni nebo co by si přáli zlepšit. Pro 42,1 % dotazovaných je tato nabídka dostatečná a zajímavá, „spíše ano“ odpovědělo 47,2 %. Možnost odpovědi „spíše ne“ použilo 5,6 % respondentů a přibližně 5 % není spokojeno vůbec. K položce č. 14, která byla otevřená a zkoumala, co by si respondenti přáli v oblasti VČA zlepšit, se téměř nevyjadřovali. Jen někteří uvedli, že nepotřebují a nechtějí nic zlepšovat, případně neví, co by se mohlo zlepšit. Ojediněle se vyskytly názory jedinců,

kteří se vyjádřili, že by přivítali novější vybavení v tělocvičně nebo že by mohli ve svém kroužku trávit více času venku.

Vedlejší výzkumná otázka č. 2: Jaká je struktura neorganizovaného volného času u žáků 2. stupně základních škol?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku jsme čerpali z dotazníkových položek č. 15 a 18.

Položka č. 15 zjišťovala, jak tráví respondenti svůj neorganizovaný volný čas. Nejvíce uvedli pobyt venku s kamarády nebo s kamarádkami – téměř 16 %. Další oblíbenou aktivitou, na kterou odpovědělo přibližně 13 % dotazovaných, je sledování filmů a seriálů na PC. Podobně je tomu u poslechu hudby. K vyhledávaným činnostem patří také chatování s kamarády nebo kamarádkami, což činí asi 12 %, stejně tak hraní online her na elektronických zařízeních. Sportovním aktivitám se věnuje pouze 11 % respondentů. Jinou činnost uvedlo přibližně 7 % dotazovaných, ke které se jednotlivě vyjádřili. Jednalo se pohybové aktivity – tenis, jízda na koni, cvičení florbal. Několik respondentů poznamenalo esteticko-výchovné činnosti jako malování, skládání básní, hra na klavír a kytaru, tanec, psaní vlastních knih. Další uvedli, že se věnují vaření, pečení, práci na zahradě, domácím zvířatům, rybaření nebo tráví volný čas s rodinou. Jen jeden respondent se věnuje zajímavé činnosti, a to sběru starých mincí a minerálů. Četbu knih a časopisů uskutečňují respondenti v malé míře, stejně tak procházky se psem, návštěvu obchodů i návštěvu kina.

U položky č. 18 jsme zkoumali, jak často se respondenti věnují četbě knih mimo povinnou četbu do školy. Z výsledků vyplynulo, že pouze 23,5 % přečte 1 knihu za měsíc. Frekvenci čtení 1-2 knihy za půl roku uvedlo 26,2 % dotazovaných. Jen 1 knihu za rok přečte 21,2 % respondentů. Negativním zjištěním bylo, že téměř 1/3 dotazovaných žádné knihy nečte.

Vedlejší výzkumná otázka č. 3: Kde žáci 2. stupně základních škol využívají svůj volný čas?

Informace pro tuto vedlejší výzkumnou otázku jsme zjišťovali prostřednictvím dotazníkových položek č. 10 a 20.

V položce č. 10 respondenti uváděli zařízení, kde se zúčastňují organizovaných VČA. Největší návštěvnost byla ve sportovním oddílu – 36,4 %. O něco méně dotazovaných – 26,6 % chodí provozovat VČA do jiného zařízení, které konkrétně popsali. Jednalo se o arcibiskupské gymnázium, střední a jazykovou školu, ZUŠ, tělocvičnu Sokola, jezdecký klub, klubovnu Skauta, atletický stadion, tenisový a bowling klub. Ve středisku volného

času se zúčastňuje VČA 18,7 % a na základní škole 15,3 % respondentů. Nejméně dotazovaných navštěvuje domov dětí a mládeže a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

Položka č. 20 zkoumala místo trávení neorganizovaného volného času. Není překvapením, že nejvíce dotazovaných a to 38,9 % tráví svůj volný čas doma v pokoji. Je pravděpodobné, jak ukázal náš výzkum, že tento čas většinou stráví u elektronických zařízení. Respondenti ale také uvedli pobyt v přírodě, který označilo 16,6 % a na hřišti 13,7 % dotazovaných. Další místa k využívání volného času jako je např. zahrada preferuje 10,7 % respondentů, pobyt v parku ale jen 4,9 %. Naopak více než v parku tráví 7,6 % dotazovaných svůj volný čas v obchodech. Stejně tak označili možnost „jinde“. Většinou uváděli zimní stadion, sportovní a tenisovou halu, skatepark, u koní (ve stájích i v přírodě). Někteří poznamenali, že volný čas tráví u svých prarodičů nebo ve městě mezi lidmi.

Vedlejší výzkumná otázka č. 4: S kým žáci 2. stupně základních škol tráví volný čas?

K této vedlejší výzkumné otázce se pojí dotazníková položka č. 19. Výsledky ukázaly, že téměř polovina respondentů tráví svůj volný čas s vrstevníky, což je přirozené pro tuto věkovou skupinu. Naopak s rodiči tráví volný čas jen asi 19 % a se sourozenci 10 % dotazovaných. Přibližně 18 % respondentů uvedlo, že jsou ve volném čase raději sami. Nejméně jich poznamenalo, že tráví volný čas s někým jiným.

Vedlejší výzkumná otázka č. 5: Jaká jsou rizika trávení volného času u žáků 2. stupně základních škol?

K této výzkumné otázce se pojí dotazníkové položky č. 16, 17, 21 a 22.

Položka č. 16 zjišťovala, kolik času denně tráví respondenti u elektronických zařízení za účelem hraní her, chatování s kamarády nebo kamarádkami, sledování filmů, seriálů, poslechu hudby apod. Z analýzy dat vyplynulo, že třetina dotazovaných stráví denně u počítače a mobilu 5 a více hodin, což považujeme za negativní. Druhé místo zaujímá 23,5 % respondentů, kteří využívají tato zařízení 4 hodiny denně. Dalších 22,7 % dotazovaných je na počítači nebo mobilu 3 hodiny denně, zatímco 16,5 % stráví u těchto zařízení 2 hodiny denně a jen 3,8 % respondentů 1 hodinu denně. Naprosté minimum dotazovaných nepoužívá denně počítač nebo mobil. Tato dotazníková položka nám také poskytla data pro testování hypotézy H3. Testováním této hypotézy jsme chtěli zjistit, jestli žáci vyšších ročníků (8. a 9.) 2. stupně ZŠ tráví více volného času u elektronických zařízení než žáci nižších ročníků (6. a 7.) Výsledek testu dobré shody chí-kvadrát ukázal, že nulovou hypotézu nezamítáme. Mezi žáky 8. a 9. ročníku a žáky 6. a 7. ročníku 2. stupně ZŠ nebyl

prokázán statisticky významný rozdíl. Žáci vyššího ročníku (8. a 9.) a žáci nižšího ročníku (6. a 7.) tráví přibližně stejné množství volného času u elektronických zařízení. Analýza dat z této položky nám ukázala, že respondenti stráví denně na počítači nebo mobilu hodně volného času. Jedná se o pasivní způsob trávení volného času, který může znamenat určitá rizika, především nedostatek pohybu a způsobení nadváhy, ale i závislost na elektronických zařízeních. Vysedávání u PC i mobilu delší dobu způsobuje i fyzické problémy jako je poškozování páteře, bolesti zraku i poruchy spánku.

Položku č. 17 jsme umístili do dotazníku záměrně, abychom zjistili další množství času, který respondenti tráví u počítače, i když se jedná o přípravu do školy. Zjistili jsme, že 1 hodinu denně potřebuje počítač pro školní přípravu 45 % dotazovaných. 13,1 % využívá počítač pro tento účel 2 hodiny denně a 6,2 % se připravuje do školy 3-4 hodiny denně. Je zajímavé, že 35,7 % dotazovaných nepoužívá PC pro školní přípravu vůbec. Výsledky v této dotazníkové položce přispěly k tomu, že jsme chtěli nastínit určitý přehled, kolik hodin denně respondenti stráví na PC přípravou do školy, což není v rámci volného času, a kolik hodin stráví na počítači a mobilu ve svém volném čase (položka č. 16). Pokud sčítáme všechny čas, který respondenti stráví denně na elektronických zařízeních, může to představovat rizika, která jsme již popsali u položky č. 16.

U položky č. 21 jsme zkoumali, jak respondenti využívali volný čas v době nouzového stavu a lockdownu v souvislosti s pandemií Covidu 19, když byly zavřeny školy, ZUŠ a volnočasová zařízení, a nemohli navštěvovat žádné kroužky. Z analýzy dat vyplynulo, že přes 32 % dotazovaných trávilo volný čas na elektronických zařízeních. Zatímco sportovní aktivity provozovalo pouze 9 % respondentů. Většinou se věnovali fotbalu, tenisu, běhu, cvičení, jízdě na kole, skatu a bruslení. Pobyt venku s vrstevníky označilo přibližně 8 % a vycházky do přírody 7 % dotazovaných. Uměleckým a výtvarným činnostem nebo ručním pracím se věnovalo přibližně 7 % respondentů. Stejně tak jiné činnosti, která zahrnovala např. poslech hudby, psaní vlastní knihy, hraní deskových her, rybaření, čtení japonských knih, vaření a pečení. Je spíše negativním zjištěním, že četbě knih se věnovalo jen asi 7 % dotazovaných. Stejný počet respondentů také uvedl, že v období lockdownu trávili volný čas odpočinkem na pohovce i spánkem. Pozitivní ale oproti tomu je, že více než 6 % se zabývalo péčí o domácí zvířata včetně procházek. Nejméně respondentů trávilo čas doma s rodinou a u televize. Někteří uváděli nudu nebo se k této otázce vůbec nevyjádřili. Respondenti měli v období lockdownu více volného času. Z našich výsledků je patrné, že v tomto období preferovali pasivní odpočinek, který by v některých případech mohl

znamenat i riziko např. vzniku nadváhy při nedostatku pohybu nebo závislost na elektronických zařízeních.

Závěrečná 22. položka zkoumala, zda respondenti někdy zažívali nudu, která v některých případech může být hlavním činitelem pro rizikové chování. Z našich výsledků je patrné, že více než polovina dotazovaných někdy zažívala nudu a téměř 1/4 označila variantu „spíše ano“, což pokládáme za negativní zjištění. Jen přibližně 16 % respondentů označilo, že se spíše nenudí a jen asi 6 % nezažívá vůbec nudu.

HVO – Jak žáci 2. stupně vybraných základních škol tráví svůj volný čas?

Touto hlavní výzkumnou otázkou sledujeme, jak žáci tráví svůj organizovaný i neorganizovaný volný čas.

Výsledky našeho výzkumu ukazují, že víc než polovina respondentů využívá organizovaný volný čas smysluplně, tedy navštěvováním kroužků na základní škole, ve volnočasových zařízeních i v základní umělecké škole. Nutno ale podotknout, že v základní škole je návštěvnost aktivit ve školním klubu velmi nízká, zatímco v zařízeních pro volnočasové aktivity a v ZUŠ nejvíce převažují sportovní kroužky, hudební, výtvarný i taneční. Těmito činnostmi respondenti věnují hodně času. Je potěšující, že téměř 1/2 respondentů projevila vlastní zájem o tyto aktivity, o něco méně motivovali rodiče a kamarádi nebo někdo jiný. Zjistili jsme ale, že všichni respondenti nemohou využívat tyto VČA, zejména z důvodu nedostatku času nebo odpoledního vyučování. Jen ale malá část z nich vyslovila přání pro realizaci nových kroužků. Dále někteří uvedli, že nemají rádi pravidelné organizované aktivity. I přesto se respondenti vyjádřili k otázce spokojenosti nabízených činností z větší části pozitivně. V neorganizovaném volném čase dle našich výsledků převládá trávení volného času u elektronických zařízení a pobyt venku s kamarády nebo kamarádkami. Naopak sportovním aktivitám, četbě knih i jiným činnostem se respondenti věnují v menší míře. Nejvíce tráví respondenti volný čas doma v pokoji, kdy dle našeho výzkumu stráví 5 a více hodin denně u PC a mobilu víc jak 1/3 dotazovaných, což je velmi negativní zjištění. Podobně v období nouzového stavu a lockdownu z důvodu pandemie Covidu 19 bylo na prvním místě trávení času u počítače nebo mobilu. I když mají respondenti ve svém volném čase možnost využívat různých činností, přesto náš výzkum zjistil, že většina z nich někdy zažívá nudu.

7 SHRNU TÍ

V této kapitole shrneme náš výzkum, který se zabýval využitím volného času u žáků 2. stupně základních škol. Cílem bylo zjistit, jak tito žáci využívají svůj volný čas, jaké organizované volnočasové aktivity navštěvují, jestli mají všichni možnost se těchto aktivit zúčastňovat, jsou s nimi spokojeni nebo co by si přáli zlepšit. Výzkum také sledoval, jak žáci tráví neorganizovaný volný čas. Výzkumu se zúčastnilo 260 respondentů na 2. stupni vybraných základních škol ve Zlínském kraji, z toho bylo 48 % chlapců a 52 % dívek.

Z výsledků vyplynulo, že víc než polovina respondentů využívá pravidelné organizované volnočasové aktivity. Největší návštěvnost je ve volnočasových zařízeních a v základní umělecké škole, kde respondenti preferují sportovní kroužky, dále hudební, výtvarné i taneční. Malá návštěvnost kroužků je ale na základních školách. Pozitivním zjištěním je, že těmto pravidelným organizovaným činnostem věnují respondenti dost času, neboť téměř polovina těch, kteří navštěvují VČA, tráví v těchto zařízeních 5 i 6 hodin týdně. Druhá polovina využívá tyto aktivity 1-3 hodiny týdně. Nejvíce těchto aktivit realizují ve sportovním oddílu, středisku volného času i v jiných zařízeních jako např. v tenisové hale. Je potěšující, že téměř polovina respondentů projevila vlastní zájem o tyto aktivity, o něco méně motivovali rodiče nebo kamarádi. Testováním hypotézy H1 jsme zjistili, že v navštěvování volnočasových aktivit mezi žáky nižších a vyšších ročníků 2. stupně ZŠ není statisticky významný rozdíl. Oproti tomu ověření hypotézy H2 nám ukázalo, že v návštěvnosti volnočasových aktivit z hlediska pohlaví rozdíl existuje. Dívky navštěvují organizované VČA více než chlapci. Dále bylo zjištěno, že ne všichni respondenti využívají VČA, především z důvodu nedostatku času nebo odpoledního vyučování. Jen ale malá část vyslovila přání pro realizaci nových kroužků. Také se někteří vyjádřili, že o nabízené kroužky a vůbec organizované VČA nemají zájem, jsou raději sami. Celkově se ke spokojenosti nabízených aktivit respondenti vyjádřili z větší části pozitivně.

V neorganizovaném volném čase dle našeho výzkumu převládá trávení volného času u počítače i dalších elektronických zařízení a pobyt venku s vrstevníky. Naopak sportovním aktivitám, četbě knih nebo tvořivé činnosti se respondenti věnují v menší míře. Nejvíce tráví volný čas doma v pokoji u počítače. Výsledky našeho výzkumu ukazují, že bez rozdílu věku stráví denně 5 a více hodin u elektronických zařízení 1/3 dotazovaných. To, že věk nehraje v tomto případě rozdíl, jsme zjistili ověřením hypotézy H3. Došli jsme k závěru, že mezi žáky vyšších ročníků a žáky nižších ročníků 2. stupně ZŠ nebyl z hlediska množství trávení času na elektronických zařízeních prokázán statisticky

významný rozdíl. Podobně respondenti využívali volný čas v době nouzového stavu a lockdownu z důvodu pandemie Covidu 19, ale v tomto případě byly osobní kontakty omezené, proto využívali nejvíce PC nebo mobil. V závěru výzkumu bylo překvapující, že většina respondentů, i přes širokou nabídku kroužků a různých jiných aktivit, zažívá nudu.

Tyto výsledky nyní srovnáme s jiným podobným výzkumem, který byl zveřejněn v pilotní studii V. Ježkové z Filozofické fakulty Brněnské univerzity v roce 2010. Výzkum, kterého se zúčastnilo 311 dětí ve věku 9-15 let, byl zaměřen na strukturu a preference trávení volného času. Tato studie ukázala, že v oblasti organizovaného volného času uvedlo návštěvnost zájmových kroužků méně respondentů než v našem výzkumu. Pokud se týká preference oblíbených aktivit zjištěné v této studii, jsou podobné jako naše výsledky. V oblasti neorganizovaného volného času studie ukázala, že většina respondentů tráví volný čas s přáteli, na druhém místě byl počítač a až na třetím pohybové aktivity. V našem výzkumu jsou výsledky podobné. Velký rozdíl ale můžeme pozorovat v počtu hodin strávených u počítače nebo mobilu. Studie ukázala, že respondenti strávili u počítače nebo mobilu jen 2 hodiny denně, zatímco dle našich výsledků byla 1/3 respondentů 5 a více hodin denně u těchto zařízení. Výsledky jsou také rozdílné v četbě knih, kdy náš výzkum ukázal, že respondenti čtou daleko méně než v uváděné studii. Větší rozdíly byly také u sledování televize i některých jiných činností.

7.1 Doporučení pro praxi

Jako doporučení pro praxi bych uvedla rozšiřovat nabídku kroužků ve volnočasových zařízeních, a to zejména takové kroužky, které dle našeho výzkumu respondentům chybí. Na základních školách vzhledem k nízké účasti ve školním klubu doporučuji nabízet takové aktivity, o které by respondenti měli větší zájem. Dále bych pedagogům na 2. stupni ZŠ doporučila uskutečňovat pravidelné přednášky o zdravém životním stylu např. ve vyučovacím předmětu Výchova ke zdraví. Tyto přednášky za účasti odborných pracovníků z oblasti zdravotnictví by měly vést zejména k eliminaci pasivního trávení volného času, který představuje různá rizika i u pubescentů. Současně by školy měly provádět větší prevenci před možnými riziky spojenými s trávením času u počítače nebo dalších elektronických zařízení (jedná se zejména o závislost na internetu, kyberšikanu a rizika na sociálních sítích). Rodičům bych doporučila zajistit svým dětem účast na takových činnostech, které by vedly k aktivnímu trávení volného času.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali využitím volného času u žáků 2. stupně základních škol. Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretickou část jsme zahrnuli do tří kapitol. V první kapitole jsme vymezili pojem volný čas, jeho vývoj i důležité funkce. V další kapitole jsme charakterizovali výchovu ve volném čase a představili zařízení pro zájmové vzdělávání a volnočasové aktivity. V poslední kapitole jsme popisovali vývojové období dospívání a nastínili jsme možná rizika tohoto období v kontextu volného času.

V praktické části jsme se zabývali kvantitativním výzkumem, jak žáci 2. stupně vybraných základních škol ve Zlínském kraji tráví svůj volný čas. Pro výzkum jsme použili techniku dotazníku. Cílem bylo zjistit, jak žáci využívají svůj volný čas, jaká zařízení pro organizované volnočasové aktivity navštěvují, jestli mají možnost se všichni těchto činností zúčastňovat, jak jsou s nimi spokojeni nebo jaké nové kroužky by uvítali. Výzkum také zjišťoval, jak tráví svůj neorganizovaný volný čas, zda dávají přednost aktivnímu nebo pasivnímu trávení volného času. Vyhodnocením získaných dat, ověřením hypotéz a odpovědí na všechny výzkumné otázky bylo dosaženo stanovených cílů v úvodu praktické části.

Z výsledků našeho výzkumu, kterého se zúčastnilo 260 respondentů, vyplynulo, že víc než polovina respondentů navštěvuje pravidelné organizované volnočasové aktivity, kterým věnuje dostatek času. Mezi neoblíbenější navštěvované kroužky patřily sportovní a umělecky zaměřené. Ověřením hypotézy H1 bylo zjištěno, že návštěvnost organizovaných volnočasových aktivit je z hlediska věku respondentů stejná. Zatímco ověřením hypotézy H2 byl z hlediska pohlaví prokázán statisticky významný rozdíl, kdy návštěvnost organizovaných volnočasových aktivit u dívek je větší než u chlapců. S navštěvovanými volnočasovými aktivitami jsou respondenti ve větší míře spokojeni, jen někteří by uvítali nové zajímavější kroužky. Jiní ale naopak uvedli, že o žádné aktivity nemají zájem. Výzkum také zjistil, že v neorganizovaném volném čase, který většinou pubescenti preferují, převládá pobyt venku s vrstevníky a trávení volného času u počítače a internetu. Respondenti tak ve větší míře dávají přednost pasivnímu způsobu trávení volného času, což odpovídá věkovému období dospívání, ale zároveň uvedené činnosti mohou přinášet i určitá rizika.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENDL, Stanislav, 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9.
- [2] ČERTÍK, Miroslav a Věra FIŠEROVÁ, 2009. *Volný čas, životní styl a cestovní ruch*. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8. ISBN 978-80-86578-93-4.
- [3] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.
- [4] HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1168-3.
- [5] HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.
- [6] CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- [7] JANIŠ, Kamil, 2009. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd. ISBN 978-80-7248-530-7.
- [8] KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ, 2005. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní institut, Ústav pedagogických věd. ISBN 80-7318-266-1.
- [9] KNOTOVÁ, Dana, 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.
- [10] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [11] KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ, 2010. *Sociální patologie*. Vydání 2. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-080-1.
- [12] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- [13] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 8024712849.

- [14] MÜHLPACHR, Pavel, 2008. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-4550-7.
- [15] PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- [16] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [17] ŘÍČAN, Pavel, 2004. *Cesta životem*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál. ISBN 80-7367-124-7.
- [18] ŠEVČÍKOVÁ, Anna, 2014. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-210-7527-6.
- [19] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
- [20] ZELINOVÁ, Milota, 2012. *Volný čas efektivně a tvorivo: teória a prax výchovy mimo vyučovania*. Bratislava: Iura Edition, člen skupiny Wolters Kluwer. ISBN 9788080784799.

Internetové zdroje:

- [21] *Děti a volný čas*. In: Sborník prací P 14 2010 – Ježková, V., Filozofická fakulta Brněnské univerzity [on line], cit. [29. 3. 2022]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/114423/P_Psychologica_14-2010-1_11.pdf?sequence=1
- [22] *Duha je když...* In: Duha, sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi. © 2021 [on line], cit. [30. 11. 2021]. Dostupné z: <http://www.duha.cz/o-nas>.
- [23] *Sdělení č. 104/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte*. In: *Zákony pro lidi, Česko*: ©AION CZ s.r.o. 2010-2022 [on line], cit. [22. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>.
- [24] *Sedavý životní styl a pasivní trávení volného času českých školáků*. In: Národní registr výzkumů o dětech a mládeži, 2012 [on line], cit. [29. 3. 2022]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr/vyzkumy/545-sedavy-zivotni-styl-a-pasivni-traveni-vo>.

[25] *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. In: ANZDOC, MŠMT [on line], [cit. 25. 10. 2021]. Dostupné z: <https://adoc.pub/volny-as-a-prevence-u-dti-a-mladee.html>.

[26] *Zakladatelé skautingu*. In: Pětka Praha [on line], [cit. 30. 10. 2021]. Dostupné z: <https://petkapraha.cz/>.

[27] *Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících ze dne 24. 9. 2004 a o změně některých zákonů*. In: *Zákony pro lidi, Česko*: ©AION CZ s.r.o. 2010-2022 [on line], [cit. 16. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>.

[28] *Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ze dne 14. 3. 2006*. In: *Zákony pro lidi, Česko*: ©AION CZ s.r.o. 2010-2022 [on line], [cit. 25. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod.	a podobně
AMAVET	Asociace pro mládež, vědu a techniku
HVO	Hlavní výzkumná otázka
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Např.	například
OSN	Organizace spojených národů
PC	počítač
s.	strana
Tzv.	tak zvaný
VČA	volnočasové aktivity
VVO	vedlejší výzkumná otázka
YMCA	Křesťanské sdružení mladých lidí
ZŠ	základní škola
ZUŠ	základní umělecká škola

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Pohlaví respondentů.....	45
Graf č. 2 Respondenti podle ročníků	45
Graf č. 3 Návštěvnost pravidelných kroužků ve školním klubu.....	46
Graf č. 4 Zájmové vzdělávání v ZUŠ	47
Graf č. 5 Čas věnovaný organizovaným VČA a zájmovému vzdělávání v ZUŠ	48
Graf č. 6 Motivace pro výběr VČA	49
Graf č. 7 Využití nabízených VČA.....	49
Graf č. 8 Důvod neúčasti ve VČA	50
Graf č. 9 Zdroje informací o nabídce kroužků.....	51
Graf č. 10 Kroužky, které respondentům chybí.....	51
Graf č. 11 Spokojenost s nabídkou VČA.....	52
Graf č. 12 Volný čas věnovaný četbě	54
Graf č. 13 Zařízení pro trávení organizovaných VČA.....	55
Graf č. 14 Místo trávení neorganizovaného volného času.....	55
Graf č. 15 Osoba pro volný čas.....	56
Graf č. 16 Čas strávený na elektronických zařízeních v neorganizovaném volném čase....	57
Graf č. 17 Čas strávený na PC za účelem přípravy do školy	58
Graf č. 18 Zažívání nudy	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Účast na organizovaných volnočasových aktivitách	47
Tabulka č. 2 Nejoblíbenější aktivity v neorganizovaném volném čase.....	53
Tabulka č. 3 Využití volného času v době nouzového stavu a lockdownu	59
Tabulka č. 4 Kontingenční tabulka I.....	61
Tabulka č. 5 Výpočet testového kritéria chí-kvadrát I.....	61
Tabulka č. 6 Kontingenční tabulka II	62
Tabulka č. 7 Výpočet testového kritéria chí-kvadrát II	62
Tabulka č. 8 Kontingenční tabulka III	63
Tabulka č. 9 Výpočet testového kritéria chí-kvadrát III	63

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Milí žáci,

jmenuji se Hana Kolaříková a studuji na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně obor Sociální pedagogika. V současné době pracuji na bakalářské práci, která je zaměřena na využití volného času u žáků na 2. stupni základních škol. Chci vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, jehož cílem je zjistit, jak trávíte svůj volný čas. Dotazník je anonymní a bude použit jen pro účely bakalářské práce. Je rozdělen na část A – organizovaný volný čas a část B – neorganizovaný volný čas (definováno níže). Odpovědi zakroužkujte nebo doplňte. Děkuji vám za ochotu a váš čas.

1. Otázka na pohlaví:

- a) Chlapec
- b) Dívka

2. Jsi žák/žákyně ..... třídy ZŠ?

Následující část A dotazníku se zaměřuje na **organizovaný volný čas** (tj. čas, který žáci tráví v kroužcích po vyučování ve škole a dále po škole v zařízeních pro pravidelné organizované volnočasové aktivity).

3. Navštěvuješ pravidelně nějaký kroužek ve školním klubu?

- a) Pokud ano, prosím, napiš jaký:

.....

- b) Ne

4. Navštěvuješ některý z těchto oborů v základní umělecké škole? (můžeš vybrat z více možností)

- a) Hudební
- b) Výtvarný
- c) Taneční
- d) Literárně-dramatický
- e) Nenavštěvuji žádný

5. Zúčastňuješ se mimo školu i mimo ZUŠ pravidelných organizovaných volnočasových aktivit v zařízeních pro volný čas? (kroužek, klub, oddíl), (můžeš vybrat z více možností)

- a) Sportovní kroužek
- b) Počítače
- c) Taneční kroužek
- d) Hudební kroužek

- e) Přírodovědně turistický kroužek
- f) Rybaření
- g) Kroužek keramiky
- h) Šachový kroužek
- i) Vaření
- j) Jazykový kroužek
- k) Jiný (prosím, napiš jaký) .....
- l) Neúčastním se žádných pravidelných organizovaných volnočasových aktivit

6. Kolik hodin týdně se věnuješ pravidelným organizovaným volnočasovým aktivitám nebo zájmovému vzdělávání v ZUŠ (základní umělecké škole)?

- a) Prosím, napiš, kolik hodin: .....
- b) Neúčastním se žádné výše uvedené aktivity

7. Kdo Tě motivoval k přihlášení se do pravidelných organizovaných volnočasových aktivit? (můžeš vybrat z více možností)

- a) Můj vlastní zájem
- b) Kamarádi/kamarádky
- c) Učitel/ka
- d) Rodiče
- e) Spolužáci
- f) Někdo jiný (napiš): .....

8. Navštěvuješ všechny pravidelné organizované volnočasové aktivity, které bys chtěl/a?

- a) Ano
- b) Ne

9. Pokud ne, z jakého důvodu (můžeš vybrat z více možností)

- a) Nemám dostatek času
- b) V kroužku již byla naplněna kapacita
- c) Nevyhovuje to mému odpolednímu rozvrhu
- d) Rodiče s tím nesouhlasí
- e) Jiné osoby s tím nesouhlasí
- f) Finanční důvody rodičů
- g) Moje zdravotní omezení

h) Jiný důvod (prosím, napiš jaký): .....

10. V jakém zařízení se účastníš pravidelných organizovaných volnočasových aktivit? (můžeš vybrat z více možností)

- a) Na základní škole
- b) Ve středisku volného času
- c) Ve sportovním oddílu
- d) V domě dětí a mládeže
- e) V nízkoprahovém zařízení
- f) V jiném zařízení (prosím napiš): .....
- g) Neúčastním se těchto aktivit

11. Odkud jsi se dověděl/a o nabídce kroužku (kroužků), který (které) navštěvuješ? (můžeš vybrat z více možností)

- a) Ze školní nástěnky
- b) Od spolužáků
- c) Z letáků na nástěnkách v zařízeních pro organizované volnočasové aktivity
- d) Od kamarádů mimo školu
- e) Od učitelů
- f) Od rodičů
- g) Z internetu
- h) Od jiných osob
- i) Jiné (prosím, napiš jaké): .....
- j) Neúčastním se těchto aktivit

12. Existují nějaké zájmové kroužky, které bys chtěl/a navštěvovat, ale nejsou ve Tvém okolí? (pokud odpovíš ano, prosím, napiš jaké)

- a) Ano
.....
- b) Ne

13. Souhlasíš s tím, že nabídka pravidelných organizovaných volnočasových aktivit v zařízeních, kam docházíš, je dostatečná a zajímavá?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

14. Pokud ne, co by sis přál/a zlepšit?

Prosím, stručně napiš: .....

.....

Následující **část B** dotazníku se zaměřuje na **neorganizovaný volný čas**: (tj. takový čas, který mají žáci sami pro sebe po splnění všech školních povinností, domácích povinností a po návštěvě pravidelných organizovaných volnočasových aktivit).

15. Jaké tři aktivity děláš nejraději ve svém neorganizovaném volném čase?

- a) Chodím ven a povídám si s kamarády/kamarádkami
- b) Čtu si knížky nebo časopisy
- c) Věnuji se sportovním aktivitám
- d) Chodím se psem na procházky
- e) Navštěvuji obchody
- f) Chodím do kina
- g) Sleduji filmy a seriály na počítači, notebooku
- h) Chatuji s kamarády/kamarádkami
- i) Hraji on-line hry s kamarády/kamarádkami – počítač, mobil
- j) Poslouchám hudbu
- k) Jiná činnost (prosím, napiš jaká): .....
- .....

16. Kolik času denně strávíš u počítače, notebooku, mobilu (mimo přípravu do školy), za účelem hraní her, chatování s kamarády/kamarádkami, sledování filmů, seriálů, poslechu hudby apod.?

- a) 1 hodinu
- b) 2 hodiny
- c) 3 hodiny
- d) 4 hodiny
- e) 5 a více hodin
- f) nejsem denně u počítače, na mobilu

17. Kolik hodin denně jsi na počítači nebo notebooku za účelem přípravy do školy?

- a) 1 hodinu
- b) 2 hodiny
- c) 3-4 hodiny
- d) 0 hodin

18. Jak často se věnuješ četbě knih mimo povinnou četbu do školy?

- a) Přečtu 1 knihu za měsíc
- b) Přečtu 1-2 knihy za půl roku
- c) Přečtu 1 knihu za rok
- d) Nečtu vůbec

19. S kým nejčastěji trávíš svůj neorganizovaný volný čas?

- a) S kamarády/kamarádkami
- b) S rodiči
- c) Se sourozenci
- d) Jsem raději sám/sama
- e) S někým jiným

20. Kde většinou trávíš svůj neorganizovaný volný čas? (můžeš vybrat z více možností)

- a) Doma v pokoji
- b) Na zahradě
- c) V parku
- d) Venku na hřišti
- e) V přírodě
- f) V obchodech
- g) Jiné (prosím, napiš): .....

21. Jak jsi využíval/a volný čas v době nouzového stavu? (když byly zavřeny školy, ZUŠ a volnočasová zařízení) (uveď alespoň tři oblíbené činnosti)

.....
.....
.....

22. Zažíval/a jsi někdy nudu?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne